

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Jaroslav Kodejš

Státoprávní vztahy Čech a Říše do Zlaté buly sicilské

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Státoprávní vztahy Čech a Říše do Zlaté buly sicilské“ vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu i ostatní zdroje, které jsem použil.

V Jablonci nad Nisou dne 15. prosince 2013

.....

Poděkování

Děkuji doc. JUDr. Jiřímu Bílému, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za podnětné rady, připomínky, vstřícný postoj a za čas, který mi v souvislosti s touto prací věnoval.

Obsah:

Úvod.....	5
1. Koncept římské říše.....	6
2. Sámova říše.....	8
2.1. Kupec Sámó.....	8
2.2. Střet s Franckou říší.....	9
2.3. Průběh tažení a bitva u Wogastisburgu.....	10
2.4. Zhodnocení Sámovy říše.....	11
3. Období Velké Moravy, vztahy s říší.....	12
3.1. Počátky Velkomoravské říše.....	12
3.2. Zásahy Ludvíka Němce do hegemonie Velké Moravy.....	13
3.3. Příchod věrozvěstů a jeho důsledky.....	14
3.4. Svatopluk a jeho obratné lavírování mezi Říší a samostatností.....	16
3.5. Morava po smrti Svatopluka.....	17
3.6. Zhodnocení vztahů říše a Velké Moravy.....	17
4. Budování českého státu a jeho vztahy s říší.....	18
4.01. Počátky českého státu.....	18
4.02. Čechy v době Velké Moravy.....	19
4.03. Emancipace českého státu.....	20
4.04. Čechy za vlády Boleslavů.....	21
4.05. Vláda Jaromíra a Oldřicha.....	23
4.06. Upevnění vztahů za Břetislava.....	24
4.07. Břetislavovi synové.....	26
4.08. První český král.....	28
4.09. Čechy po Vratislavově smrti.....	30
4.10. Upevnění moci za Soběslava.....	33
4.11. Vladislav II.....	35
4.12. Vztahy Čech a říše ve 12. století.....	40
4.13. Bedřichova vláda.....	42
4.14. Strmý vzestup Přemysla Otakara I.....	46
4.15. Zlatá bula sicilská.....	49
Závěr.....	51
Seznam použité literatury.....	52
Abstrakt.....	55
Klíčová slova.....	56

Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat problematikou vztahů říše k prvním státním útvarům na našem území. Zaměřím se zejména na tzv. Sámovu říši, Velkou Moravu a poté i na průřez budování českého státu a jeho prolínání vztahů s říší. Především bych chtěl objasnit, do jaké míry si tyto útvary uchovávaly samostatnost a do jaké míry podléhaly říši. Zda-li se jednalo o svébytné státy, říšské provincie, či přímou součást říše. Názory na tuto tematiku se různí neboť prameny, které se nám dochovaly, jsou často zabarvené vlasteneckou urputností vylíčit svůj národ v co nejlepším světle a spektrum jednotlivých pohledů na zmiňovanou tematiku je vsutku široké. V souvislosti s tím se budu rovněž věnovat skutečnostem, které s těmito státoprávními vztahy bezprostředně souvisí, jako je udělování českých zemí v léno, investitury a jiné.

V první kapitole bych rád nastínil povahu římské říše a zejména zdůraznil její vůdčí roli na utváření charakteru středověké Evropy. V druhé kapitole bych se věnoval prvnímu ranému útvaru na našem území nazývanému dle kupce Sáma Sámovou říší. Následně bych se věnoval vzniku Velké Moravy a její role v říšsko-moravských vztazích a nakonec bych se zaměřil na utváření českých zemí, zejména na dlouhou cestu k dosažení dědičného královského titulu a důležitého postavení střeoevropské mocnosti.

Při psaní diplomové práce vycházím především z metody kompilační, kdy čerpám z odborně zpracovaných poznatků, které byly publikovány. Dále používám metodu hodnotící, neboť dosažené poznatky se pokouším podrobit kritickému pohledu. Prostor dostává rovněž metoda srovnávací, když četné názory na danou tematiku porovnávám.

1. Koncepce římské říše

Na troskách západořímského impéria, na severu jeho nejbohatší provincie Galie, vzniklo ve druhé polovině 5. století germánské království Franků. Jejím zakladatelem byl francký král z rodu Merovejců Chlodovík. Roku 498 přijal křesťanství a byl uznán jako „patricius“ i východořímskou říší. Tím zkřížil plány germánského krále Theodoricha, který se snažil vytvořit jakousi unii germánských kmenů a považoval se svým způsobem za „skoro císaře“. Mělo se jednat o přímého pokračovatele západořímské říše.¹ Mezi ostatními „barbarskými říšemi“ připadla právě jemu role určující mocnosti západní Evropy. Původně malá država královského rodu Merovejců, rozšířená výboji Chlodovíka I. (482-511) a jeho synů na značnou část západní Evropy, vystupovala však zřídka jako jednotný celek. Byl to nesourodý konglomerát etnik a kultur, od stále ještě v antických tradicích žijícího jihu, přes pofrančtělý, barbarizovaný sever Francie, až po zaostalé germánské kmeny na východ od Rýna, který se neustále dělil a znovu sjednocoval pod vládou navzájem se vraždících králů z rodu Merovejců. Stále si však uchovával značný civilizační potenciál. Skutečnou moc měla však v rukou šlechta, majordomové z rodu Karlovců, kteří v roce 751 převzali moc i formálně s legitimizující podporou papeže. *„Roku 800 byl v Římě korunován papežem Lvem III. tehdejší francký král Karel, později zvaný Veliký, na císaře římského. Z hlediska právního byla Karlova korunovace vlastně usurpací, protože v té době stále ještě existovala „normální“ římská říše, respektive legální nástupkyně starého římského impéria, říše byzantská s hlavním městem Cařihradem, a byzantští císařové se považovali za nástupce starých císařů římských, činíce si přirozené nároky i na všechna území antického impéria, i když v jejich faktickém držení už dávno nebyla.“*² Svým způsobem tak existovaly dvě římské říše, které obě chtěly navázat na „světovládu“ antické římské říše, nicméně ani jedna z nich k tomu neměla dostatek sil. Byzanc měla formální kontinuitu se starými císaři, západní císařství mělo podporu papeže a ve své moci Řím. Křesťanství mělo být sjednocujícím prvkem říše. Ve snaze o upevnění pozice a akulturaci kmenů na východ od Rýna, byly cíleně podporovány misijní činnosti, zakládání biskupství, arcibiskupství a klášterů. Říše byla budována na křesťansko-antických tradicích. Posláním říše bylo růst a šířit se, čímž se měl uskutečňovat božský plán spasení i

¹ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 13.

² FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 140-141.

pro barbary. Území mělo být násilím nebo dobrovolně připojováno k říši, obyvatelstvo mělo přijmout křesťanství a stát se součástí nadnárodní, polyemické říše. Jedním z prostředků, kterým se říše snažila dosáhnout u okolních kmenů přijetí křtu, byla okolnost, že „pohané“ byli nuceni sedět při společných hostinách na zemi, čímž se jim okázale dávala najevo jejich podřadnost. Tato diskriminace se mnohdy jevila jako účinnější prostředek pro dosažení přijetí křtu, než mocenský nátlak.³ Pohanství bylo úzce spojeno se starým „kmenovým“ zřízením a jako takové nemělo mnoho šancí na přežití. Přijetím křesťanství se kmeny formálně podvolovaly říši a jedinou možností pro zachování jakési samostatnosti bylo vytvoření státu a dosažení jeho legitimacy ze strany říše.

Název této říše prošel množstvím variant, od poloviny 12. století se však ustálil ve formě Svatá říše římská (*Sacrum imperium romanum*). Název Svatá říše římská se však užíval již v dobách franckého krále a prvního císaře říše římské Karla Velikého, ale teprve od vlády východofranského krále Oty I. (936–973) lze hovořit o vzniku státního celku, který se s tímto názvem kontinuálně identifikoval. Ota se v roce 962, tehdy ještě jako německý král, zmocnil Říma, dosáhl královské koruny a obnovil císařství. Většina římských králů začíná podnikat římskou jízdu do Říma k dosažení císařské korunovace. Jednotliví císaři se pak považují za nadřazené všem ostatním panovníkům vzhledem k tomu, že neexistuje žádný soupeř stejného právního postavení. Od 16. století se začíná hovořit o Svaté říši římské národa německého. Král byl volený předáky říše a korunovaný v Cáchách, pozdější korunovací z rukou papeže v Římě se mohl honosit titulem císař. Střídání panovníků a dynastií oživovalo rivalitu mezi aristokracií, proto se císař Konrád II. (1024-1039) zasadil o dědičné udržení hodnosti v rukách svého rodu. Avšak jak Otoni, tak Sálci a později Štaufové často naráželi na to, že prospěch koruny ustupoval rodovým zájmům jejich leníků. Vzpouře byly na denním pořádku, což velmi oslabovalo moc koruny. Myslím si, že říše, ačkoli vystupovala jakkoli jednotně, či uceleně jako plně suverénní subjekt, nikdy neměla dostatek sil a prostředků, aby dokázala plně ovládat celé rozlehlé soustátí. Politika říše se často musela tvořit formou kompromisů, zpravidla se jednalo jen o jakýsi zastřešující prvek, v rámci něhož se každý

³ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 77-79.

snažil prosazovat svoje zájmy a moc panovníka závisela na tom, kolik leníků se kdy postavilo na jeho stranu.

2. Sámova říše

2.1. Kupec Sámó

O Sámovi toho víme velmi málo, neboť krom franckých kronikářů zachycujících vztahy franské říše se Slovy, se nám nedochovaly téměř žádné písemné památky. Zmíněné kritérium bylo splněno ve třetím a čtvrtém desetiletí 7. století, neboť vznik Sámova panství vedl až k ozbrojenému střetu s vojsky franckého krále. Toto nám podrobněji zachycuje kronika tzv. Fredegara (*Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV.*) Nebýt střetnutí s Franky, pravděpodobně bychom o existenci tohoto útvaru vůbec nevěděli. Přesný rozsah Sámovy říše není znám, s největší pravděpodobností se nacházela na území dnešní Moravy a na západním Slovensku, rovněž k ní náležely nejspíše i Čechy a možná i alpské kmeny.⁴

Fredegarova kronika nám v hrubých rysech nastiňuje vznik tohoto, dalo by se říci suverénního mocenského útvaru, dále v nejedné z kapitol popisuje spor mezi Sámovou říší a franckým královstvem, průběh jednání franckého vyslance Sicharia se Sámem, neúspěšné válečné tažení a Dagobertovu porážku u Wogastisburgu. V dalších kapitolách jsou už jen zmínky o slovanských vpádech na francké území. O těchto událostech se rovněž můžeme dočíst ve slavném životopise „Činy krále franků Dagoberta I.“, jedná se o silně profranky zaměřené dílo, které vylíčení porážky austroasijského vojska u Wogastisburgu nahrazuje lakonickou větou: „*Král věru onu zemi zpusošil a vrátil se do svého království.*“⁵ Fredegar o Sámovi napsal: „*Člověk jménem Sámó, rodem Frank, spojil se s výpravou kupců a přišel za obchodem ke Slovanům zvaným Venedové. Slované se začali bouřit proti Avarům zvaným Hunové a jejich králi Gaganovi (správně kaganovi)... Když Venedové vytáhli proti Avarům s vojskem, připojil se k nim i Sámó, kupec... a tam ukázal proti Avarům takovou statečnost, že*

⁴ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 20.

⁵ LUTOVSKÝ, Michal; PROFANTOVÁ, Naďa. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995, s. 22.

*to byl div, a velmi velké množství Avarů bylo pobito meči Venedů. Venedové vidouce statečnost Sámovu, zvolili ho nad sebou králem.*⁶

Kdo však byl Sám? Podle Fredegarovy kroniky pocházel z kraje senonského, který se nachází jihovýchodně od Paříže. Ke Slovanům přišel jako kupec. Byl to s největší pravděpodobností Frank, ale mohlo se jednat rovněž o Kelta, jak by naznačovalo jeho jméno.⁷ Rovněž se objevují názory, že jakožto poddaný franckého krále Dagoberta, byl vyslán ke Slovanům s jakýmsi poselstvím.⁸ Pokud by tomu ale tak skutečně bylo, proč by posílal obyčejného kupce? Zároveň je otázkou, s kým konkrétně by měl Sám jednat. Slovanských kmenů bylo nespočet a historické prameny jméno žádného sjednotitele či jednotného vůdce Slovanů, kterému by Sám tlumočil poselství Dagoberta, nezmiňují. Chtěl ve Slovanech snad Dagobert naleznout spojence proti Avarům? Tak či tak, je už možné zde naleznout jakési mocenské ambice francké říše mít vůdčí postavení v Evropě a vymoci si závislost okolních kmenů, či federací. Vzpomeňme na jednotlivé germánské kmeny, které tvořily federáty Římské říše v bojích proti jejich nepřátelům. Měli podobnou roli sehrát i Slované? Je nepochybné, že Frankové museli na boj Slovanů s Avary hledět s potěšením, neboť pokud by se obě frakce dostatečně oslabil, bylo by to zcela určitě francké říši ku prospěchu. Dokonce je možné, že je z počátku i podporovali.⁹

2.2. Střet s Franckou říší

Sámova říše se na západě dotýkala mocenské sféry panství Dagoberta I. krále všech Franků. Tato existence a snad i postupný rozmach Sámova panství na straně jedné a růst mocenských ambicí franckého krále na straně druhé musela zákonitě vyvrcholit válečným střetnutím. Někdy v letech 631/632 byli kdesi na území Sámovy říše přepadeni franští kupci. Bližší informace neznáme, tudíž nemůžeme s jistotou tvrdit, jestli se jednalo o náhodnou událost, nebo předem vyprovokovanou akci.

⁶ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 49.

⁷ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 45-60.

⁸ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 28.

⁹ BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. S.37.

Záminku k vyvolání vojenského střetnutí nám líčí Fredegar velmi barvitě. Ve své kronice popisuje podrobný průběh mise Sicharia, který coby vyslanec franckého krále jednal se Sámem: „I vyslal Dagobert k Sámovi vyslance Sichária se žádostí, aby přikázal poskytnout spravedlivou náhradu za kupce, které jeho lidé povraždili nebo jejich majetku se protizákonně zmocnili. Protože Sám nechtěl Sichária spatřit a nedovoloval mu, aby k němu přišel, oblékl si Sichárius šat, jaký nosí Slované, předstoupil se svým doprovodem před Sámou a oznámil mu všechno, co měl uloženo. Ale jak to bývá znakem pohanství a zpupnosti nešlechetných lidí, Sám nedal náhradu za nic z toho, čeho se jeho lidé dopustili, a chtěl pouze stanovit soudy pro tyto a jiné spory, které vznikly mezi oběma stranami, aby bylo navzájem uplatněno právo.“¹⁰ Diplomatičké jednání se postupně začalo měnit v hádku. Sámův návrh vyvolal u franckého diplomata ostrou reakci, pro kterou je Fredegar nazval pošetilým vyslancem. Rozlíčený Sichárius se totiž neovládl a překvapivě prohlásil, „Sámou i lid jeho království jsou Dagobertovi povinni poddanstvím“⁵ Toto tvrzení můžeme považovat za výraz přesvědčení vyslance o právu krále vládnout nad všemi pohanskými zeměmi. Sámou, jakkoli uražen velvyslancovým tvrzením, odpověděl: „Jako země, kterou máme patří Dagobertovi, tak i my jsme jeho, pokud jen bude mít v úmyslu zachovávat vůči nám přátelství.“⁵ Z tohoto tvrzení je možno usuzovat jistou závislost Sámova panství na francké říši, ovšem je to velmi sporné. Dialog pokračoval stále v méně diplomatiččém tónu, kdy Sichárius odmítl možnost přátelství křesťanů, služebníků božích, se psy, tedy pohanskými Slovany. Sámou si zachoval intelektuální převahu a odpověděl: „Jestliže vy jste boží sluhové a my jsme boží psi, tu když vy ustavičně proti němu jednáte, nám je dovoleno trhat vás svými zuby“,⁵ pročez byl Sichárius vykázán ze Sámova dohledu. Z celého dilogu je možno usuzovat, že Sámou si válku s franckou říšou nepřál, ovšem Dagobert reagoval jednoznačně – válečným tažením. Otázkou zůstává, jestli velvyslanec svým povýšeneččým jednáním úmyslně vyvolal konflikt, aby Dagobert měl ospravedlnující záminku pro invazi do Čech, či jen byl naprosto neschopným velvyslancem, který Sámou, jakožto pohanského vládce nepovažoval za důstojného soupeře.

2.3. Průběh tažení a bitva u Wogastisburgu

„.....Dagobert zpupně poručí vyslat z celého království Austrasijského vojsko proti Sámovi a Vinidům; tedy postupuje ve třech šicích proti Vinidům, ba rovněž i Langobardi, najatí Dagobertem vytáhli proti Slovanům.“ (Kronika tak řečeného Fredegara)¹¹ Dagobertovo vojsko postupovalo ve třech proudech.

¹⁰ LUTOVSKÝ, Michal; PROFANTOVÁ, Naďa. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995, s. 57-59.

¹¹ LUTOVSKÝ, Michal; PROFANTOVÁ, Naďa. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995, s. 60.

Dále Dagobert najal proti Sámovi Langobardy, kteří postupovali ze severní Itálie jako čtvrtý proud. Zvláštní je, že se k Dagobertovu vojenskému tažení nepřipojili Bavoři, kteří byli mnohem bližšími sousedy než Langobardi. Tříproudová taktika byla oblíbená pro celý raný středověk, nejednou ji musela čelit knížata Velké Moravy i přemyslovských Čech. Menší proudy se snáze uživily a rozdělené vojsko navíc vyplenilo mnohem větší území.

Slované se soustředili na odpor nejsilnějšího Austrasijského proudu. Fredegar popisuje tažení takto: „*Zatímco se Slované na těchto i na jiných místech připravovali, dosáhlo vojsko Alamanů s vévodou Chrodobertem vítězství v krajině, do níž vkročilo. Rovněž Langobardi dosáhli vítězství a jak Alamani, tak i Langobardi si odvedli velmi značný počet slovanských zajatců. Avšak Austrasijci oblehnou pevnost Wogastisburg, kde zůstal největší oddíl statečných Vinidů, ů po tři dny s nimi bojují; je tu mečem pobit velký počet lidí z Dagobertova vojska a potom davše se na útěk zanechají tam všechny stany i věci, které sebou měli, a navrátí se do svých sídel.*“¹² Nedošlo tudíž ke spojení všech proudů a nebyla vytvořena ona drtivá síla schopná invaze do centrální oblasti Sámovi říše. Slované měli výhodu volby místa střetu a opory opevnění. Za strategií jednostranně soustředěné obrany museli ovšem zaplatit velikou cenu – vyplenění značné části země a odvezení obyvatel. Samotná vítězství obou neaustrasijských proudů měla na celkový výsledek výpravy pramalý vliv. O tom svědčí i skutečnost, že slovanská vojska se po vítězství u Wogastisburgu neobrací proti oběma neporaženým nepřátelským armádám, ale naopak vpádem do Durynska přenášejí boj na franskou stranu hranic. Bitvou u Wogastisburgu přebrala slovanská strana na několik desetiletí iniciativu.

Dagobert se musel uchýlit k budování obrany a zabezpečení hranic říše. Nakonec byl nucen vyjednávat se slovanským panovníkem o míru, dokonce nabídl francký král pohanovi svoji dceru za ženu. Sám vládl svým Slovanům 35 let, zemřel někdy okolo roku 660 a jeho říše se rozpadla. Důvodem zániku byla zřejmě skutečnost, že účel a důvody trvání této konfederace zanikly. Avarský kaganát se nacházel v těžké krizi, stejně tak i merovejská říše Franků a vnější nebezpečí tedy nehrozilo. Někdy bývá důvod zániku Sámovy říše připisován nestálosti Slovanů, ovšem tento názor byl již překonán.¹³ O Sámově říši nelze v žádném případě hovořit jako o prvním slovanském státu. Jednalo se spíše o jakýsi kmenový svaz, který se po smrti Sáma rozpadl. Na první stát si museli Slované počkat až do přelomu 8. a 9. století, kdy se začala formovat Velkomoravská říše.¹⁴

¹² LUTOVSKÝ, Michal; PROFANTOVÁ, Naďa. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995, s. 62.

¹³ BLÁHOVÁ, Marie; FROLÍK, Jan; PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny země Koruny české I. Do roku 1197*. Praha: Paseka, 1999. s. 452.

¹⁴ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 86-87.

2.4. Zhodnocení Sámovy říše

Byť nám středoškolské učebnice neustále opakují, pod jakým jhem museli Slované trpět, ať už to bylo ze strany Avarů či Franků, domnívám se, že tato tvrzení jsou bezdůvodně zveličována. Slované neměli jednoduchou pozici, neboť z jedné strany na ně dotírala a snažila se je podmanit říše Franků a z druhé naopak říše Avarů. Slované zde tvořili jakousi hráz mezi těmito celky a jako taková musela mít jistou míru samostatnosti, byť by se ocitla v jejich mocenském vlivu. Slované rovněž dokázali využívat výtečně sporů mezi Avary a Franky ku svému prospěchu, takže byť frančtí kronikáři často připojují území Sámovy říše pod svoje žezlo, jednalo se o vcelku suverénní, samostatný útvar.

3. Období „Velké Moravy“, vztahy s říší

3.1. Počátky Velkomoravské říše

První písemné zmínky o Slovanech na území Moravy a na Slovensku se datují okolo roku 822, archeologické nálezy spadají však již o století dříve, kdy se v tomto prostoru nalézala opevněná hradiště, která sice byla v silném politickém a kulturním vlivu Avarů, nikoli však v jejich područí. Známá jsou především centra na řece Moravě, hradiště v Mikulčicích, ve Starém Městě u Uherského Hradiště a také v Olomouci, která ovládala široké území Moravy. Na přelomu osmého a devátého století dochází k určité přeměně ústředních hradišť na řece Moravě. Dochází k expanzím na avarská území na levém břehu Dunaje. Objevují se nová hradiště moravského rázu sahající až po Váh. Moravané přispěli ke smrtelnému ohrožení Avarů, které musela pacifikovat až Karlova vojska roku 811. V té době se na Moravě začaly objevovat první kostely, což svědčí o intenzivních vztazích mezi Moravany a franckými pohraničními hrabaty. Cesta ke státu vedla přes křesťanství. Roku 831 došlo k pokřtěním všech Moravanů, což vedlo k posílení moci panovníka, který vystupuje po celou dobu existence Velké Moravy jako autokratický vládce, i když obklopený knížaty, s nimiž činil veškerá rozhodnutí. Jednalo se o dohodu knížat, kteří si do svého čela vybrali rodinu Mojmírovců, jímž dědičně náležela vláda.¹⁵ Kronikáři hovoří o křtu „všech Moravanů“, nicméně je zřejmé, že se jednalo pouze o některé významnější velmože, mezi kterými se nacházel i první historicky známý vládce Moravy Mojmír. Důvodem křtu zcela určitě nebylo Mojmírovo náhlé vzplanutí pro křesťanskou víru, nýbrž ryze politické důvody. Pokřtěním se knížata zbavovala stigmatu pohanů a byli postaveni

¹⁵ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 107-126.

naroveň franckým panovníkům s mocí darovanou jim od jediného univerzálního boha. Není však tajemstvím, že většina z nich, byť pokřtěna, i nadále se obracela k pohanským bohům a pohanských svatyní bylo na území Velké Moravy patrně stále více než kostelů.¹⁶

Moravané se někdy v letech 817-822 poddali Ludvíku Pobožnému a vystupovali jako jedni ze Slovanů při východní hranici podřízení císaři. Ovšem poté, co se dostal k moci Mojmir I., který vypověděl ze země nitranského knížete Pribinu (přesněji Priwinu, pravděpodobně úředního knížete moravského)¹⁷, začínají vztahy s říší ochabovat. Ovládnutím Nitranska byl dokončen moravský sjednocující postup.¹⁸ Křest všech Moravanů roku 831, který přijali z rukou pasovského biskupa Reginhara a který nebyl výsledkem nějaké křesťanské mise, nýbrž byl jako akt vzdoru Mojmirém objednan, aby dal najevo svoji autoritu a neomezené postavení, byl z hlediska říše zpupný zločin. Říše však byla zaměstnána vnitřními boji a nemohla zasáhnout. Teprve až po rozdělení říše mezi syny Ludvíka Pobožného roku 843 ve Verdunu, přinesl možnost Ludvíka Němce zaútočit na rebelujícího Mojmirá, kterého sesadil a místo něho dosadil jeho synovce Rostislava.

3.2. Zásahy Ludvíka Němce do hegemonie Velké Moravy

Snahy říše o podmanění Moravy vedly k tomu, že byl roku 846 Ludvíkem dosazen Moravanům jako „dux“ Rostislav. Mojmirův další osud není znám, s největší pravděpodobností to ale byla jeho smrt, která vedla Ludvíka k zásahu na Moravě.¹⁹ Rostislav měl být na rozdíl od svého předchůdce Mojmirá vhodnějším adeptem pro „pro-franckou politiku“. V tomto se však Ludvík přepočítal, neboť Rostislav poté, co využil Ludvíkových sil, se proti němu obrátil. Tento „nevděk“ si však Ludvík nenechal líbit a kolem roku 857 proti němu vytáhl. *„Říše odmítala především vzít na vědomí základní fakt, že Rostislavova Morava se stala reálným faktorem politiky daleko přesahující pouhý lokální rámec východních území říše, že již dávno není pouhým gentilním útvarem sotva schopným cílevědomé, dlouhodobě zaměřené akce. Ludvíkovým jediným cílem se stalo Moravu definitivně srazit na kolena a dát jí statut, který – dosud jako zcela fiktivní – říše jediné uznávala: statut říšského gentilního dukátu.“*²⁰ Jeho tažení směřovalo, proti zcela určitému, silně opevněnému místu, kde se zdržoval

¹⁶ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 85-98.

¹⁷ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 22.

¹⁸ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 120-122.

¹⁹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 23.

²⁰ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 194.

Rostislav. Nejspíše se jednalo o Mikulčice.²¹ Aby neutrpěl v nebezpečném boji ztráty na svých bojovnících, se však Ludvík nakonec k dobývání hradu neodhodlal a spokojil se s osvědčenou taktikou plenění země. Moravané se mu v tom pokusili zabránit útokem na jeho tábor, byli však s velikými ztrátami odraženi. To ale bylo vše, čeho Ludvík dosáhl. Rostislavovo vojsko zůstalo nedotčené a úspěšně pronásledovalo vracející se Ludvíkovy síly až za Dunaj, kde vyplenilo mnohá bavorská sídla. Na pronásledování se podílely i slovanské posily z Čech vedené zřejmě Vistrachovým synem Slavitahem.²² Ludvík zřejmě Moravany podcenil, nesebral dostatečně velké vojsko a nepostupoval proto dostatečně rozhodně. Francké vojsko nemělo s dobýváním hradů žádnou zkušenost a Ludvík se tedy rozhodl správně, když považoval útok na hradby za příliš riskantní. Ludvík povstání nepotlačil, naopak dosáhl toho, že Morava se vymanila z područí říše. Z dobového hlediska francké říše se Rostislav po roce 855 ocitl fakticky v postavení „krále“, tj. vládce svébytného *regnum*. Tak se o něm tehdy začalo mluvit přinejmenším v západofrancké říši. „*Jestliže ještě roku 852 mohla mohučská synoda, jakožto autoritativní orgán východofrancké říše, považovat Moravu s určitým oprávněním za nejzazší část říšského území na východě, stalo se to za necelé tři roky, po Ludvíkově debaklu v létě roku 855, již definitivně holou fikcí, pouhým mocenským nárokem.*“²³

3.3. Příchod věrozvěstů a jeho důsledky

Poté, co Rostislav upevnil svou moc uvnitř státu, přišlo na řadu upevnění mezinárodní postavení. Uznání legitimacy ze strany říše bylo zohla nemožné, pročež se Rostislav obrátil na papeže doufaje, že ten by mohl jeho říši přiřknout postavení samostatné církevní provincie a jakési autonomní postavení na říši. Byl zde totiž ustálený názor, že arcibiskupství jako instituce přímo podřízená papeži je samostatnou správní jednotkou, lhostejno zda v rámci říše, nebo mimo ní. Ač se většina z císařů s tímto názorem neztotožňovala, velcí reformní papežové to nebrali na vědomí. Pro celou řadu států tato skutečnost znamenala, že zřízením arcibiskupství se stanou rovnoprávným členem křesťanských států bez ohledu na názor říše. Rostislav se svojí žádostí směřovanou na Řím neuspěl a byl nucen obrátit se na východ do Konstantinopole. Příčinou neúspěchu bylo především to, že tehdejší papež Mikuláš I. nepatřil mezi papeže, kteří by bez ohledu na císaře prosazovali vlastní zájmy, a protože si

²¹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 24.

²² BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 88-89.

²³ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 166.

nechtěl Ludvíka Němce pohněvat, raději ani Rostislavovi ani neodpověděl.²⁴ Aby mohl doufat, že se svojí prosbou o biskupství či arcibiskupství uspěje, potřeboval upevnit ve své zemi křesťanství. Za tímto účelem bylo nezbytné, aby bylo co nejvíce Moravanů vysvěceno na kněze, kteří by sjednotili učení a upevnili víru. Císař Michal III. mu poslal bratry Konstantina a Metoděje, kteří se svého úkolu zhostili nad míru úspěšně. Výuku a bohoslužby prováděli ve slovanském jazyce, čímž ji zpřístupnili široké vrstvě obyvatelstva a zároveň bylo možno šířit křesťanství a vzdělávat obyvatelstvo v co nejkratším čase. Poté, co oba bratři splnili svůj úkol na Moravě, se odebrali zpět do Byzance. Zde však mezitím došlo ke změně poměrů, především byl zavražděn císař Michal III. a došlo k odstranění patriarchy Fotia, který nad Konstantinem a Metodějem držel ochrannou ruku, a proto byli oba bratři nuceni se odebrat do emigrace do Říma. Zde Konstantin roku 869 zemřel v klášteře a Metoděj se později stal arcibiskupem Panonie.²⁵

Rostislav pochopil, že poplatnost východofranckému panovníkovi včetně přítomnosti franckých kněží je výrazem nesamostatnosti a závislosti, které se chtěl zbavit. Ludvík proto oprávněně považoval příchod Konstantina a Metoděje na Moravu jako akt vzdoru. Však také přišli z Byzance, která tehdy byla skutečnou velmocí, a její zasahování do středoevropských poměrů nesl Ludvík značně nelibě. Několikrát proto vtrhl na Moravu, ale vždy bez valného úspěchu.²⁶ Nakonec ke svržení Rostislava přispěl jeho mocichtivý synovec, který uzavřel separátní mír se synem Ludvíka Němce Karlomanem. Rostislav to považoval za zradu a pokusil se svého synovce zabít. Svatopluk se však ukázal jako velmi protřelý, a tak nakonec do nastražené pasti padl sám Rostislav.²⁷ Ten byl následně Franky zajat, obviněn z porušení přísahy věrnosti, které se dopustil jakožto říšský *dux* odbojem proti svému králi, byl oslepen a poslán do některého z bavorských klášterů.²⁸ Za to Svatopluk doufal, že se dočká uznání a bude říší dosazen na moravský vládnoucí stolec, nicméně byl obviněn ze zločinu nevěrnosti, uvržen do vězení a Morava byla dočasně ovládnuta Franky.²⁹ Moravané si však nenechali franckou nadvládu dlouho líbit a nedlouho poté se vzbouřili. Do čela povstání byl postaven Svatopluk příbuzný, kněz Slavomír. Ten vytrvale napadal francké posádky, což vedlo k tomu, že Karloman propustil Svatopluka z vězení a v čele bavorského vojska ho vyslal potlačit

²⁴ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 97-101.

²⁵ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 161-202.

²⁶ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 131-134.

²⁷ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 104-106.

²⁸ ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 27-29.

²⁹ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 100-110.

moravský odboj. Svatopluk však sběhl na stranu Moravanů a v jejich čele vítězně udeřil na vojsko Bavorů, kterým se krvavě pomstil za předchozí ponížení. Další vpády pak obratně zlikvidoval s vydatnou pomocí Čechů.³⁰ Vítězství nad franckým vojskem mělo obrovský význam, neboť deklarovalo samostatnost moravského státu a vymanění se z podřízenosti franckému králi a pasovskému biskupovi.³¹

3.4. Svatopluk a jeho obratné lavírování mezi Říší a samostatností

Svatopluk, který se dostal do čela v době, kdy Morava byla ovládaná Franky, měl nelehké postavení. Přítomnosti Franků na Moravě se sice zbavil, ale francká hrozba byla všudypřítomná a říše na utrpené křivdy nerada zapomínala. Svatopluk toužil dosáhnout samostatnosti i v říšských očích. Aby Říše schválila jeho nárok na trůn, musel uzavřít roku 874 smír s říší v bavorském Forchheimu, kterým se jí formálně poddal. Forchheimským mírem dosáhl Svatopluk za každoroční poplatek („tribut pacis“) zachování míru mezi oběma zeměmi a zastavení nepřátelství. Tento mír zároveň zajistil Moravě prakticky úplnou nezávislost a její hospodářský růst.³² Svatopluk zároveň chtěl navázat na politiku svého strýce. Obrátil se jako předtím Rostislav na Řím, což mělo za důsledek, že Metoděj byl jmenován papežským legátem na Moravě, která se tak stala sídlem Panonského arcibiskupství. Tato situace ovšem byla značně složitá, neboť velká část Panonie byla ovládána ať už mocensky, či politicky Franky, kteří Panonské arcibiskupství neuznávali. Metoděj prosazoval slovanskou liturgii na úkor té latinské, za což byl nakonec dán do klatby. Nic na tom nezměnil ani fakt, že v době klatby byl už pět měsíců po smrti. Klatba se tak vztahovala na jeho ostatky. Svatopluk se přiklonil na stranu latinské liturgie z ryze politických důvodů. Byzanc byla daleko, kdežto východofranská říše „za humny“. Svatopluk byl mimořádně schopný vladař, udržoval si velkou profesionální armádu, s pomocí které si podmanil rozsáhlá okolní území.³³ Výbojný Svatopluk si podmanil česká knížata i Lužické Srby, ovládl Krakovsko, Slezsko, Panonii získal říši oblasti daleko na východě v Kyjevské Rusi. Zbudoval stát, který spojoval Slované v celé střední Evropě. Velká Morava tehdy dosahovala svého největšího teritoriálního rozmachu. Byla plně fungujícím státním útvarem.³⁴

³⁰ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 104-106.

³¹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha : Libri, 1998, s. 28-29.

³² ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha : Libri, 1998, s. 29-31.

³³ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 104-112.

³⁴ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 124-125.

4.5. Morava po smrti Svatopluka

V souvislosti se smrtí Svatopluka si určitě všichni vybaví pověst o třech prutech, kdy Svatopluk, který chtěl svým třem synům ukázat sílu svornosti, nechal každého zlomit jediný prut, což pro žádného z nich nebyl problém, nicméně svazek tří prutů se nepodařilo zlomit ani jednomu z nich. Analogicky jim tím chtěl ukázat, že pokud budou jednotní, budou silní, znesváří-li se však, budou slabí a zranitelní. Synové jeho pokynu neuposlechli a říše byla rozvrácena Maďary.³⁵ Toto však je samozřejmě pouhý mýtus, neboť historicky doložené měl Svatopluk pouze syny dva. Vlady se ujal starší z nich Mojmir II. Mladší Svatopluk byl úředním knížetem někde na východu říše. Mojmir ihned uzavřel spojenectví s východofranckým knížetem Arnulfem, pravděpodobně proto, aby měl uvolněné při řešení četných sporů v říši, které se po smrti jeho otce vyrojily. Nepodědil však Svatoplukovy schopnosti a říše se postupně začala rozpadat. Nejprve se od ní odtrhli Čechové v čele s Bořivojovým synem Spytihněvem, kteří se dobrovolně podřídili Arnulfovi, později i Srbové. Rovněž mladší Svatopluk nebyl spokojen se svým údělem, což nakonec vyvrcholilo v ozbrojené střetnutí s bratrem, které nakonec musel pacifikovat až císař Arnulf. Jedním z mála úspěchů, kterými se mohl Mojmir chlubit, bylo bezesporu obnovení nezávislosti moravské církevní provincie. Mezitím se však na východě objevila nová hrozba, kterou byla Maďarská horda, která Moravany převálcovala a zabrala velkou část jejich území. Mojmir snad měl při jednom válečném střetnutí s Maďary padnout.³⁶ „Velkomoravská říše zmizela z mapy světa tak rychle, jako z ní podle legend zmizela tajemná Atlantida.“³⁷

3.6. Zhodnocení vztahů říše a Velké Moravy

Říšská politika spočívala na tezi, že císař je božským zmocněncem a tedy ten, kdo chce být spasen jako řádný křesťan, musí podřízen říši. Moravané přijali pasovský křest, tudíž se formálně říši poddali.

³⁵ http://www.moraviamagna.cz/povesti/p_3pruty.htm

³⁶ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 106-116.

³⁷ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 115.

Stejně tak ale jako u Sámovy říše, i zde se zpravidla jednalo jen o jakési formální poddanství, neboť Velká Morava byla natolik svébytný a suverénní subjekt, že nebýt těchto dogmat, říše by nikdy nemohla hovořit o podřízenosti velké Moravy, neboť by se jí nikdy nepodařilo trvale Moravy ovládnout a prosazovat zde své zájmy.³⁸ Domnívám se, že faktická podřízenost velké Moravy říši se odvozovala od vůle jednotlivých moravských knížat se podřídít, samozřejmě za předpokladu, že to bylo v souladu s jejich mocenskými ambicemi a momentální velikosti jednotlivých vojsk. Každopádně Rostislav a později hlavně Svatopluk ukázali, že říše není jediným možným rámcem pro tyto dějinné volby. Je rovněž nepochybné, že křesťanství hrálo klíčovou roli v tehdejších politických vztazích a mnohdy vydobylo více závazků nežli meče.

4. Budování českého státu a jeho vztahy z říší

4.01. Počátky českého státu

Počátky budování českého státu patří mezi velmi bouřlivé etapy českých dějin, kdy panovník střídal panovníka, je charakterizován složitými vztahy mezi dynastiemi, především mezi českými a moravskými Přemyslovci. Mimořádně důležité místo v životě středověké společnosti zaujala církev. Její postavení z počátku nebylo snadné, neboť byla nucena zápasit se zakořeněnými „pohanskými“ přežitky. Sama církev nebyla tou sebevědomou organizací, kterou znal mladší středověk, ale byla závislá na knížeti a na dárcích z řad velmožů. Neustálé střety mezi světskou a duchovní mocí však s sebou nesly snahu o zrovnoprávnění těchto dvou mocí, jež byly silně ovlivněny pozdějším zápasem mezi císařskou a papežskou mocí, známou též jako boj o investituru.³⁹

„V Evropě leží Germánie a v jejích končinách směrem k severní straně daleko široko se rozkládá kraj, kolem dokola obklíčený horami, jež se podivuhodným způsobem táhnou po obvodu celé země, že se napohled zdá, jako by jedno souvislé pohoří celou tu zemi obklopovalo a chránilo.“⁴⁰ Známa a mnohokrát citovaná slova kronikáře Kosmy vtipně vystihují jedinečnou polohu Čech, jejíž přírodní hranice je tak výrazná, že trvale stabilizuje hranici politickou.

³⁸ TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 174-202.

³⁹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 15-32.

⁴⁰ HRDINA, Karel. *Kosmova kronika česká*. Praha: Paseka, 2005. s. 21-22.

Až do nástupu Bořivoje, jakožto prvního historicky doloženého českého knížete, jsou počátky české historie opředeny celou řadou bájí a legend. Otázkou je, kam až sahá skutečnost a kde začínají pohádky a fikce? Není žádnou záhadou, že dávní kronikáři jako například Kosmas či Václav Hájek z Libočan rádi své příběhy přikrášlovali ve snaze oslovit své čtenáře a vyzdvihnout udatnost českého lidu. O to větší důraz je třeba přikládat historickým nálezům, jejichž výklad nebývá vždy jednoznačný. Kupříkladu bájný praotec Čech. Existoval vůbec někdo toho jména? Nebo se toto jménojevilo kronikářům pouze jako příznačné pro osobu, která měla do naší pravlasti přivést naše předky? Proč se vůbec vydal praotec Čech z dávné vlasti Slovanů na cestu do české kotliny? Velmi zajímavým způsobem tuto otázku řeší záhadný autor tzv. Dalimilovy kroniky, podle něhož: „*Leží země v Srbské kraji, Charváty ji nazývají a v ní kdysi vládl Lech, který nosil jméno Čech. Neboť dopustil se vraždy (v originální staročeštině zní verš: ten se mužobojstva dočiniti...), zbaven domova byl navždy. Protože však prožil ve cti dlouhé roky s bratry šesti, co rodiny četné měli, jednou za noci se sjeli a Charváty srozumění opustili bez prodlení...*“⁴¹ Kosmovo vyprávění zase naopak nápadně připomíná biblické vyprávění o Mojžíšovi, který přivedl izraelský lid do země zaslíbené. Rovněž jeho popis Čech: „*Povrch této země tenkrát zaujímaly širé lesní pustiny bez lidského obyvatele, zněly však hlasně bzukotem včel a zpěvem rozličného ptactva. Zvěře bylo ve hvozdech bez počtu jako písku v moři nebo jako hvězd na nebi a nikým neplašena těkala cestou necestou, houfů dobytka sotva stačila země. Se stády soumarů sotva se mohlo měřiti i množství kobytek, co jich v létě po polích skáče. Vody tam byly čistounké a k lidskému užívání zdravé, rovněž i ryby chutné a výživné...*“⁴² ostře kontrastuje s tvrzením o dost věrohodnějších římských historiků, kteří českou kotlinu charakterizovali vytrvalým deštěm a častými mlhami a spíše nám připomíná úvod do nějaké pohádky. Tak, či tak, věrohodné důkazy, že by někdo toho jména existoval, nemáme, proto ponechme tato vyprávění pověstem, neboť jsou zastřeny záhadami a věrohodnost pramenů není nikterak valná. Rovněž pro téma mé diplomové práce nejsou tyto spekulace o bájných knížatech, kteří následovali v posloupnosti Přemysl, Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav, Křesomysl, Neklan, Hostivit⁴³ podstatné a přesuňme se rovnou k Bořivoji, který coby první historicky doložený panovník na knížecí stolec usedl.⁴⁴

⁴¹ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 10.

⁴² HRDINA, Karel. *Kosmova kronika česká*. Praha: Paseka, 2005. s. 21-22.

⁴³ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 164.

⁴⁴ BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001, s. 10-44.

4.02. Čechy v době Velké Moravy

V době existence velké Moravy se česká knížata v konfliktech s říší opírala nejprve o Rostislava (846-869), později o Svatopluka (870-894). Velmi blízké vztahy a provázanost Čechů a Moravanů byla na první pohled patrná. Roku 833 si dokonce Svatopluk Čechy k říši vojensky připojil. Vládu zde ponechal českým knížatům, do jejichž čela postavil Bořivoje z rodu Přemyslovců, který se svojí chotí Ludmilou přijal z rukou arcibiskupa Metoděje křest.⁴⁵ Pro silnou velkomoravskou armádu nebylo nikterak obtížné pokořit tehdy ještě pohanské kmeny na území Čech.⁴⁶ Bořivojovi mocenské ovládnutí Čech Velkomoravskou říší zcela jistě nemohlo být proti srsti, neboť doposavad vystupoval pouze jen jako jeden z mnoha knížat české kotliny, nicméně po ovládnutí Čech se dostává do popředí jako Svatoplukův zástupce pro Čechy.⁴⁷

4.03. Emancipace českého státu

Situace se ale po rozpadu Velké Moravy roku 906 značně zkomplikovala, neboť Čechy začaly vystupovat jako samostatný nezávislý subjekt a její vztahy s říší bylo nutno vyřešit. Čechy dlouhodobě spolupracovaly s bavorským vévodou Arnulfem, se kterým byli do značné míry protiváhou rostoucí moci Sasů a především sasko-franckého krále Jindřicha I.. Proto bylo obrovským šokem, když se roku 921 dohodl Jindřich I. s bavorským Arnulfem, že jím bude uznán. Zároveň došlo k úmrtí českého knížete Vratislava, a protože jeho syn Václav, který byl zvolen příštím nástupcem, ještě nedospěl, vlády se za něj ujala jeho matka Drahomíra. Václav byl ale od mládí ovlivňován svoji babičkou Ludmilou, což vedlo ke střetu mezi oběma dámami. Ludmila prosazovala uznání Jindřicha I. a poslušnost říši, Drahomíra s ní krajně nesouhlasila. Vše se vyhrtilo natolik, že Drahomíra nechala nakonec Ludmilu 15. září 921 zavraždit a zároveň vypověděla Jindřichovi poslušnost. Jindřich s Arnulfem si však tento vzdor nenechali líbit a roku 929, tehdy již za vlády Václava, si Čechy vojensky podmanili. „Václavovi je připisováno podrobení se římskoněmeckému tlaku slibem poplatku (tzv. *daň míru – tribut pacis*): 500 hřiven stříbra a 120 volů.“⁴⁸ (Václav se k placení tributu skutečně zavázal, nicméně zmiňovaný rozsah prý Václavovi přiřkl Palacký, sveden výkladem Kosmovým, ve skutečnosti

⁴⁵ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 32-33.

⁴⁶ BAUER, Jan. *Tajemné počátky českých dějin aneb Kde jsme se tady vzali*. Třebíč: Akcent, 2004, s. 123-141.

⁴⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 14-18.

⁴⁸ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 39-40.

jeho velikost neznáme.)⁴⁹ Někteří historikové z odvádění poplatku vyvozovali závislost na říši, nebo dokonce příslušnost k říši, nicméně účel a smysl poplatku byl evidentně úplně jinde. Jednalo se o mírový poplatek, kterým si panovníci kupovali dočasný oddych od válčení, popřípadě čas na přípravu nové války. Zároveň se zaplacením poplatku vyhnuli plundrování a rabování svého území. V žádném případě však nelze v placení poplatku spatřovat právní důvod, který by znamenal, že Čechy byly součástí říše.⁵⁰ Bratříčkování s říší nelibě nesl Václavův bratr Boleslav, což vyvolalo svár a napětí mezi oběma bratry, a vedlo dokonce až k zavraždění Václava 28. září 935 na Staré Boleslavi.⁵¹

4.04. Čechy za vlády Boleslavů

Boleslav nelenil a ihned po zbavení se nepohodlného bratra začal realizovat své snahy na osamostatnění. K jeho velkému štěstí Jindřich onemocněl a zemřel a boje o nástupnictví znemožnily Otovi I. zasáhnout proti oslabeným Čechům. Boleslav využil své šance dokonale. Počty přemyslovských bojovníků strmě narůstaly. Svědčí o tom houževnatý odpor Čech v pozdější vleklé válce s Otou I. Nakonec se mu však roku 950 poddal. „*I když nebylo Boleslavovo vojsko poraženo, český kníže „došel moudrosti“ (jak uvádí soudobý saský kronikář Widukind) a chtěl raději „nepokořen se poddati, než poražen milosti se doprošovati“.*⁵² Ve všech ostatních výbojích byl však víceméně úspěšný a podařilo se mu vytvořit silný mocenský celek. V hranicích přemyslovského vlivu se během krátké doby ocitly četné oblasti směrem na východ. Přemyslovci tu neměli rovnocenného soupeře a jejich postup se mohl skutečně zastavit až před hranicí s Kyjevskou Rusí.⁵³ I přes porážku, kterou Boleslav s Otou utrpěl, nepřicházelo připojení jeho území k říši v úvahu. Podřízení se Boleslava bylo spíše jen formálním aktem, uznáním sounáležitosti ke křesťanskému světu a svrchovanosti říše. Boleslav se stal věrným stoupencem Oty a jejich spojenectví slavilo četné úspěchy. Dokonce položil základy pro založení Pražského a Moravského biskupství.⁵⁴ Boleslavovi, byť je jeho postava díky

⁴⁹ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 181.

⁵⁰ FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 143-145.

⁵¹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 32-42.

⁵² ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 41.

⁵³ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 35-51.

⁵⁴ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 86-93.

bratrovraždě hanobena, tak bezesporu nelze upřít celou řadu úspěchů. Byla to krutá doba, na jejímž denním pořádku bylo, že vztahy v rodině ustupovaly do pozadí mocenským ambicím. Boleslav tedy v konečném důsledku možnosti Čech daleko lépe odhadl a vybudoval z nich stát, který neměl daleko k středoevropské velmoci.⁵⁵

Za vlády Boleslavova syna, téhož jména, byly obnoveny sváry vůči říši, neboť Boleslav II. zvaný Pobožný nepokračoval ve svém spojenectví s říší a podpořil bavorského vévodu Jindřicha II. svárlivého v bojích proti nástupci Oty I., Oty II.. To zapříčinilo, že Čechy musely čelit několika útokům Oty II., tyto útoky však žádné úspěchy neslavily. Nakonec se Boleslav s Otou smířil. Tento smír však neměl dlouhého trvání, neboť Ota nedlouho poté zemřel. Do popředí nyní vyvstala otázka, kdo bude vládnout říši, neboť následovník Ota III. byl mladičkový a poručnictví by každému zaručovalo obrovský vliv a podíl na moci. Boleslav II. se opět postavil za svého bývalého spojence Jindřicha II. Svárlivého, se kterým se snažil poručnictví získat a ukořistit tak korunu, ovšem ani tentokrát neslavil úspěchy. Po smrti Boleslava II. se české země zmítaly v rostoucí krizi. V sousedství Čech se začaly formovat mocné státy Piastovců a Arpádovců a Čechy přišly prakticky o všechna mimočeská území.⁵⁶

Na trůn nastoupil Boleslav III., který se proslavil svojí krutostí. Nechal vykastrovat mladšího bratra Jaromíra a nejmladšího bratra Oldřicha se pokusil neúspěšně zavraždit. České země za jeho vlády přicházejí o Krakovsko. Nakonec proti němu bylo vedeno povstání v čele s mocným rodem Vršovců a Boleslav byl nucen utéci ze země.⁵⁷ Toho využil Boleslav Chrabrý, který coby polský kníže z rodu Piastovců, ovšem po matce Přemyslovec, dosadil na trůn Vladivoje. Tato intervence se s určitou mírou nadsázky dá označit za zlomový prvek v rámci česko-říšských vztahů. Piastovec Vladivoj byl zřejmě vzdálený příbuzný Přemyslovců, tuto skutečnost ale vyvozujeme pouze z toho, že v dané době nebylo možné, aby na knížecí stolec usedl někdo jiný než Přemyslovec.⁵⁸ Vladivoj slíbil věrnost králi Jindřichovi II. a za odměnu dostal Čechy v léno. Stal se tak prvním českým panovníkem, který si nechal Čechy udělit od římského panovníka v léno, což mělo za následek, že byl český stát pak považován za součást Svaté říše římské. Tento argument pak hojně využívali pozdější římsští panovníci, když zasahovali do českých vztahů, především když se řešila otázka nástupnictví nebo

⁵⁵ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 41.

⁵⁶ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 18-20.

⁵⁷ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 193-195.

⁵⁸ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 47.

nějaká převratná česká politika.⁵⁹ Oblénění pak využívala celá řada vládců a to zejména v situacích, kdy chtěla upevnit svoji vládu, popřípadě se chtěla zmocnit vlády na úkor „méně povolaných“ sourozenců a formální podpora říše byla vítanou pomocí.⁶⁰ Vladivoj však byl alkoholik, jeho vláda netrvala dlouho a upil se k smrti.

Po smrti Vladivoje byl Boleslavem Chrabrým opět dosazen na trůn Boleslav III. za slib, že mu pomůže v boji proti římskoněmeckému králi Jindřichu II., tento slib ovšem nedodržel a po vyvraždění rodu Vršovců, došla Boleslavovi Chrabrému trpělivost, dal Boleslava zajmout a uvrhnout do vězení, kde nakonec zemřel. Nedlouho poté Boleslav Chrabrý obsadil Moravu a Čechy a dal se zvolit českým knížetem. Nakonec proti němu musel zasáhnout až Jindřich II., díky kterému se Čechy vrátily zpět do Přemyslovských rukou. Říše se totiž obávala nebývalého nárůstu polské moci, k čemuž přispěl i fakt, že Boleslav odmítl nechat si udělit Čechy jako říšské léno, neboť si chtěl své výboje udržet jako suverénní pán.⁶¹ Boleslavovi se zcela určitě vymstilo předchozí dosazení Vladivoje na český trůn, neboť to byl on, kdo se zapřičil, aby se s českými zeměmi nakládalo jako s říšským lénem, a tudíž nebylo možné dle práva se jich zmocnit bez složení lenního holdu.

4.05. Vláda Jaromíra a Oldřicha

Vláda Jaromíra byla velmi krátká, neboť díky své kastraci pozbýval jisté věrohodnosti v očích veřejnosti, a proto bylo pro jeho bratra Oldřicha snadné Jaromíra svrhnout a chopit se moci. Jindřich, u kterého Jaromír hledal zastání, ho pro jistotu uvrhl do vězení. Nicméně ať už na českém trůně seděl Jaromír nebo Oldřich, oba si museli nechat udělit Čechy v léno a prakticky vystupovali jako loutky říše, která jim neustále připomínala, že bez Jindřichova zásahu by v Čechách stále vládl Boleslav Chrabrý.⁶² *„Zrodila se nepsaná, zato reálně uplatňovaná doktrína, v níž římscí králové a císařové byli schopni jen udržet mocenskou rovnováhu mezi Čechami, Polskem a Uhrami. V jejich sporech vystupovali jako nadřazení arbitři a střídavě se ujímali „práv“ jedněch proti druhým. Kromě oficiální říšské politiky zasahovali do tamních událostí i vévodové, knížata, markrabata a biskupové ze Saska,*

⁵⁹ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 89-90.

⁶⁰ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 88-91.

⁶¹ FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 7-17.

⁶² HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 200-202.

*Bavorska a jejich východních předpolí.*⁶³ Oldřich po celou dobu své vlády nejprve císaře Jindřicha II., později Konráda II. vydatně podporoval v jejich vojenských taženích, především proti Boleslavu Chrabrému. Pouze na sklonku své vlády odmítl následovat císaře na tažení do Polska, za což byl roku 1033 odsouzen do vyhnanství v Bavorsku, nicméně již rok poté byl císařem dosazen zpět na knížecí stolec. Po smrti Oldřicha se Čechy ocitly ve svízelné situaci, neboť Jaroslav neskýtal záruky silného panovníka, který by vedl zemi k prosperitě a Oldřichův syn Břetislav byl ve vyhnanství. Přesto byl Jaroslav svými stoupenci dosazen na trůn, kterého se nicméně vzdal ve prospěch synovce Břetislava, který byl ze svého vyhnanství propuštěn a jevil se jako vhodnější uchazeč o knížecí stolec.⁶⁴

Za vlády Jaromíra a Oldřicha si Čechy prošly hlubokou krizí, kterou říše důsledně využila ve svůj prospěch, aby si je k sobě blíže připoutala. Nejednalo se však o ojedinělou situaci, neboť v podobné situaci se později ocitlo i Polsko a Uhry. Říše vždy dokázala těžit ze středoevropských pútek, ale v žádném případě se jí nikdy nepodařilo žádnou ze zemí si k sobě natrvalo připojit.

4.06. Upevnění vztahů za Břetislava

Za Břetislava se situace v Čechách stabilizovala, vztahy s říší nadále zůstávaly chladné, nicméně Konrád II. potřeboval Čechy na svých výpravách, proto nenutil ani Břetislava k vazalskému slibu a Čechy byly respektovány jako plně suverénní stát. Břetislav podnikl vojenskou výpravu do polského Hnězda, kde se kromě bohaté kořisti zmocnil také ostatků mučedníka a světce Vojtěcha, s pomocí kterých chtěl dosáhnout povýšení Prahy na arcibiskupství. Dosáhl-li by arcibiskupství, mohl se ucházet dokonce o královskou korunu.⁶⁵ Břetislavovy úvahy však byly narušeny smrtí Konráda II. a nástupem jeho syna Jindřicha III. Jestliže Břetislav doufal, že by u přívětivě smýšlejícího otce mohl dosáhnout svého cíle, u syna, který jakožto bavorský vévoda často s Čechami válčil, tomu bylo přesně naopak. Jindřich dokonce začal řešit Břetislavův výpad do Polska, ke kterému se Konrád stavěl tak netečně. Požadoval vrácení veškeré kořisti, kterou Břetislav v Polsku získal a stažení se z obsazeného polského území, čímž Břetislava pravděpodobně chtěl vyprovokovat k vojenskému střetu, neboť přijetí těch podmínek bylo nemyslitelné. Ten na sebe nenechal dlouho čekat a hned následujícího roku 1040 vyslal Jindřich proti Břetislavovi vojsko. Břetislav sice z počátku slavil úspěchy, říšské vojsko

⁶³ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 165-166.

⁶⁴ ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 48-51.

⁶⁵ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 55-59.

utrpělo těžkou porážku u Brodku u Domažlic, nicméně vyčerpané Čechy nemohly mohutnému přívalu Jindřichových vojsk odolat. První nápor byl sice odražen, avšak při následujícím druhém tažení byl již Břetislav opuštěn většinou české šlechty, neboť ta se zalekla mohutnosti Jindřichova vojska, které postupovalo Čechami bez sebemenšího odporu až ku Praze. Praha byla velmi dobře opevněná a blížící se zima hrála Břetislavovi do karet, jenže postupný odliv dalších a dalších velmožů, kteří obávající se Jindřichovi msty, houfně odcházeli k němu do ležení, musel nakonec „český Achilleus“ kapitulovat.⁶⁶

Podmínky míru byly kruté. Břetislav byl povinen zaplatit jako válečnou reparaci obrovskou sumu peněz, musel vrátit kořist z polského tažení a jako záruku míru musel poskytnout rukojmí, mezi kterými byl i Břetislavův syn Spytihněv. Rovněž se měl v rouše kajícího dostavit ke králi do Řezna, kde se mělo rozhodnout o osudu jeho a Čech.⁶⁷ Jednání v Řezně dopadlo nad očekávání úspěšně, Jindřich potřeboval spojence na svém tažení do Uher a Břetislav se jevil jako vhodný kandidát, proto k němu byl Jindřich shovívavý. Ponechal mu vládu v Čechách a ty mu udělil jako léno za složení lenního slibu a přísahy oddanosti. Zároveň mu odpustil vrácení části polské kořisti a dovolil mu ponechat i některé části dobytého území, pravděpodobně se jednalo o Vratislavsko.⁶⁸ Roku 1042 se Břetislav s početným českým vojskem účastnil Jindřichova tažení do Uher, které mělo dosadit na uherský trůn proříšsky laděného kandidáta namísto vzpurného Abu Samuela, tomu se však podařilo na trůnu udržet a tak spojená česko-říšská vojska odtáhla s nepořízenou.⁶⁹ Tímto neúspěchem se však nenechal Jindřich odradit a hned roku 1043 uspořádal další výpravu, které se Břetislav neúčastnil a která opět ztroskotala. Úspěchu dosáhla až v pořadí třetí výpravě, opět za doprovodu Břetislava. Na uherský trůn byl dosazen Petr Orseolo, který složil Jindřichovi vazalský slib věrnosti. Na trůnu se však dlouho neohrál, neboť roku 1046 vypuklo v Uhrách povstání, Petr byl sesazen a na jeho místo byl dosazen Arpádovec Ondřej. Opět nastaly neshody mezi říší a Uhry a válečné střety pokračovaly. Na jednom z tažení Břetislav onemocněl a v Chrudimi 10. ledna 1055 zemřel.⁷⁰ „*Pro druhého ze sálských císařů, se česká podpora v bojích s Uhry stávala velmi cennou. Ale do vnitřních německých poměrů, byť také uvnitř říše často válčil, Jindřich Čechy nevpuštěl. Teprve jeho syn Jindřich IV. začal masově*

⁶⁶ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha : Libri, 1998, s. 51-53.

⁶⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 60-63.

⁶⁸ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 204-206.

⁶⁹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha : Libri, 1998, s. 53-54.

⁷⁰ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 170-171.

využívat českou pomoc také v domácích nesnázích.“⁷¹ Břetislav sice nedosáhl na arcibiskupský stolec pro Prahu, nicméně díky spolupráci s císařem se mu podařilo upevnit hranice říše a zajistit stabilitu a prosperitu.

4.07. Břetislavovy synové

Aby zajistil kontinuitu svého regnum a předešel chaosu a soupeření o moc, musel vyřešit Břetislav otázku nástupnictví. Za tímto účelem přijal stařešinský řád, který měl tyto otázky do budoucna řešit. Na základě toho řádu měl na trůn nastoupit vždy nejstarší a fyzicky způsobilý Přemyslovec, který bude schválen shromážděním „všech Čechů“. V souladu s těmito principy se Břetislavovým nástupcem stal Spytihněv.⁷² Stařešinský zákon se zabýval rovněž systémem údělných knížectví na Moravě, která měla být rozdělena mezi mladší Břetislavovy syny. „Údělný kníže měl všechny pravomoci hlavy rodu. Rozdíl byl v míře, nikoli v rozsahu. Údělný kníže měl povinnost poslouchat hlavu rodu. Panovník mu mohl jeho knížectví odejmout. Taktéž kníže nemohl předat knížectví svým potomkům.“⁷³ K údělným knížectvím na Moravě je třeba ještě zmínit, že souhlasem Vratislava se později dostala do držení jeho bratrům dědičně a vytvořily se zde dvě větve Moravských Přemyslovců (Otonská a Konradinská). Konrád III. Ota však spojil vládu v Čechách a na Moravě a moravští Přemyslovci na počátku 13. století vymřeli.⁷⁴ Nejmladší Jaromír se měl ucházet o kněžské roucho. Později se pod jménem Gebhart stal pražským biskupem a se svým bratrem Vratislavem vedl četné spory. Spytihněv se však nehodlal o moc s nikým dělit, ani se svými bratry. I hned po nástupu na trůn se jal upevňovat moc a pronásledovat všechny ať už domnělé, či skutečné nepřátele. Svoji vlastní matku Juditu nechal vykázat ze země a ve snaze připoutat k sobě napevno Moravu vytáhl tam s vojskem. Vratislav se příchodu svého bratra zalekl a uprchl do Uher, Konrád a Ota byli nuceni zanechat své úděly a vrátit se se Spytihněvem do Prahy. Spytihněv navázal na otcovu spolupráci s říšským císařem Jindřichem III. vědom si možné intervence z Uher, kam se uchýlil jeho bratr Vratislav, kterého pod ochranná křídla vzal uherský král Ondřej. Dříve než ale mohlo dojít k nějakému konfliktu, Jindřich zemřel. Jeho syn Jindřich IV. byl ještě nedospělý, a tak za něj vládla jako regentka císařovna Agnes. Okolní šlechta ucítila, že otežbe říše nespívá tak pevně, a jala se na ni vyvíjet nátlak ve snaze urvat na sebe co nejvíce moci. Pod tíhou nátlaku byl nakonec uzavřen mezi říší a Uhrami mír.

⁷¹ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 68.

⁷² FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. druhé, doplněné. Praha: Svoboda, 1975, s. 16-17.

⁷³ BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. s. 69.

⁷⁴ BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. s. 91.

Spytihněv tento krok v žádném případě neuvítal, ztratil cenného spojence v boji proti Uhrám, navíc v době, kdy v uprchlém bratru Vratislavovi vyrůstala vážná hrozba. Vratislav v Uhrách nezhálel a pojal za svoji choť uherskou princeznu Adlétu. Nakonec se musel s Vratislavem usmířit a vrátit mu část Moravy, především Olomoucko, které mu dříve odňal.⁷⁵

Spytihněv, vědom si poklesu císařské moci, začal vyjednávat s papežem. Říše se zmítala ve vlastních zmatcích a nepokojích a Spytihněv věděl, že odtud mu zisk případného arcibiskupství, či královského titulu nekouká. Naopak papež byl přívětivý v naslouchání jeho tužeb. Arcibiskupství se mu sice dosáhnout nepodařilo, nicméně v roce 1059 nebo 1060 udělil Mikuláš II. (1058-1061) českému knížeti právo nosit při církevních svátcích mitru. Za tuto poctu měl Spytihněv odvádět do Říma 100 hřiven stříbra ročně.⁷⁶ *„Sám pojem „mitra“ prošel dlouhým vývojem, a v polovině 11. století s biskupskou nebo opatskou čepicí zdaleka nesplyval. Původ mitry, jež se patrně vyvinula ze staršího camelaucum, není plně objasněn. Její současné uplatnění předznamenal teprve zlom v pohledech na liturgickou pokrývku hlavy, který nastal v průběhu 11. století. Zatímco latinská církev původně vycházela z Nového zákona, jenž nedovoľoval kněžím vykonávat bohoslužby se zakrytým temenem, pod silicím vlivem Starého zákona měli kněz a zejména biskup sloužit bohu naopak s pokrývkou hlavy. Ve Vulgátě se tato pokrývka nazývá mitra, tiara, cidaris, v biskupském ornátu se uplatnila jen mitra. Za první doklad o biskupské mitře se pokládá udělení „římské mitry“ (mitra romana) Lvem IX. Arcibiskupovi Eberhardovi Trevírskému v roce 1049. Eberhard a jeho nástupci směli podle římského mravu užívat mitru při bohoslužbách. Mělo jim to připomínat, že jsou učedníky apoštolského stolce. K roku 1063 se hlásí první známý doklad o udělení opatské mitry. Ve 12. století se mitra chápala jako součást biskupského ornátu. Měla zdůrazňovat sepětí svých nositelů s Římem. Od dnes známého tvaru se původní mitra podstatně lišila.“⁷⁷* V době, kdy byla říše nestálá a papež se začal osamostatňovat a razit si vlastní cestu, měla tato mitra symbolizovat oporu českého státu u kurie a rovněž autoritu papežství. Nicméně jakmile se říše stabilizovala a opět uchopila vůdčí otěže, české země se opět přiklonily na stranu říše a v dlouhodobě trvajících zápasech mezi císařstvím a papežstvím dávaly přednost císaři.

Spytihněv zemřel v lednu v roce 1061, nebylo mu ještě ani 30 let a na jeho místo nastupuje jeho bratr Vratislav II. Vratislav navázal na politiku svého bratra, nechal si rovněž schválit právo mitry,

⁷⁵ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 79-84.

⁷⁶ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 175.

⁷⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 85.

a jakmile mladý Jindřich IV. dospěl a ujal se vlády, obnovil Vratislav předchozí vztahy s říší. Jindřich IV. byl arbitrem česko-polského sporu, který vyústil v to, že vzpurní Poláci, kteří nevynechali příležitost, aby zasahovali do okolních sporů, navázali vztahy se vzbouřenými Sasy. Toto si Jindřich nenechal líbit a vojensky proti nim vytáhl. Vratislav Jindřicha na saském bojišti podpořil a společně sasko-polské vojsko porazili. Za tyto služby udělil Jindřich Východní saskou marku (pozdější Horní Lužici) Vratislavovi v léno.⁷⁸ Tímto však česko-říšská spolupráce zdaleka nekončila. Jindřich se dostal do vleklého spolu s papežem, který je znám jako boj o investituru. Podstatou sporu byla otázka kompetencí, především vliv na jmenování církevních hodnostářů a udělování odznaků hodnosti, například pastýřské berly a prstenu biskupovi.⁷⁹ Papež Řehoř VII. vyzdvihl nadřazenost duchovní moci nad světskou v tzv. papežském diktátu (*dictatus papae*) a požadoval po Jindřichovi jeho uznání. Ten odmítl a začal vyzývat říšská knížata k vypovězení poslušnosti Římu. Za to byl papežem dán do klatby. Nakonec byl nucen se papeži podvolit a vykonat kající cestu do Říma, kde byl uzavřen smír. Uzavření smíru však nehrálo do karet celé řadě říšských knížat, kteří se obávali Jindřichovi odvety. Byl svolán sněm do Forchheimu, kde byl Jindřich sesazen, a došlo k volbě vzdorokrále Rudolfa Švábského. Jindřich se však opozice nezalekl a vpadl se svým vojskem do Švábska. Následoval vpád do Bavor a Korutan. Rozpoutala se vleklá válka, ve které začínal mít Jindřich pomalu navrch. Jindřich naléhal na papeže, aby nad Rudolfem vyřkl interdikt, ten ale po stále se stupňujícím naléhání Jindřicha exkomunikoval a Rudolfa uznal. Chtěl tím dosáhnout především osamostatnění říšské části Itálie, která by důsledně podléhala pouze papeži. Rozhodující bitva se měla odehrát v říjnu na pláních u Hohenmölsenu, kde sice Rudolf zvítězil, nicméně následně zemřel, což opět zamíchalo kartami. Dalším vzdorokrálem byl zvolen Heřman Lucemburský. Jindřich v té době však byl již na tažení do Říma, aby se vypořádal se zpupným papežem. Papež byl nucen s Říma uprchnout a Jindřich dosáhl císařské koruny. Heřman ztratil veškerou oporu a musel se Jindřichovi podvolit.⁸⁰

4.08. První český král

Na vojenském tažení byl Vratislav císaři věrným druhem, české šiky se proslavily svoji udatností. Na výpravě proti králi Rudolfovi se jim dokonce podařilo ukořistit v bitvě u Flarchheimu posvátné

⁷⁸ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 175-176.

⁷⁹ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 226-227.

⁸⁰ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 89-104.

svatomořické kopí, které si mohli ponechat jako akt vyznamenání. Jindřich byl na řadě, aby Vratislavovi vyjádřil svůj vděk. Někaké veliké územní zisky nepřicházely v úvahu, neboť celá střední Evropa již byla rozdělená mezi významné říšské rody, ale případný zisk královského titulu se mohl jevit jako oprávněný požadavek, kterým byl nakonec Vratislav odměněn a roku 1085 v Mohuči císařem korunován.⁸¹ Společně s korunovací přichází i povinnost českých panovníků doprovázet říšské vládce na korunovační cestě do Říma (popřípadě se zprostit této povinnosti zaplacením finanční náhrady).⁸² 15. Června 1085 byl tento akt završen korunovací Vratislava trevírským arcibiskupem Egilbertem v pražské katedrále. „*Egilbert, arcibiskup trevírský, jsa poslušen císařova rozkazu, přijel do hlavního sídla Prahy a dne 15. června při slavné svaté mši pomazal Vratislava, oděného královskými odznaky, na krále a vložil korunu na hlavu jeho i na hlavu jeho manželky Svatavy, oblečené v královské roucho.*“⁸³ Vratislav je uváděn jako král český a polský. Otázkou zůstává, z jakého důvodu byl Vratislav korunován i králem Polska? Bylo to naprosto v rozporu s říšskými zájmy, neboť říše se po celou dobu snažila udržovat rovnováhu sil mezi Polskem, Čechami a Uhry, aby žádný z těchto států ji nemohl nějakým zásadním způsobem ohrozit. Piastovci se ocitli v téže situaci jak Čechy za Oldřicha a hrozilo jim vyměření. Vladislav Heřman překročil čtyřicítku a mohl navrhnout jen nemanželského syna Zbyhňeva. V uherském exilu však pobýval syn Boleslava II Měšek. Pokud by vznesl nárok na trůn, říši by hrozilo polsko-uherské spojenectví, ze kterého by se mohla vyklubat reálná hrozba, neboť v Uhrách panovaly protiříšsky orientované nálady. Jindřich proto raději jako případného nástupce Vladislava Heřmana riskoval Vratislava, který se osvědčil jako jeho věrný spojenec. Vratislav byl s Vladislavem Heřmanem spřízněn hned dvojím příbuzenstvím a tudíž jeho nárok na polskou korunu, který byl Jindřichem podporován, byl legitimnější.⁸⁴

Na sklonku Vratislavovy vlády vztahy Vratislava a Jindřicha ochladly, Vratislav se zaměřil na výboje do sousedství a o politiku v říši se přestal zajímat a stárnoucímu Vladislavu Heřmanovi se narodil vytožený syn, který znamenal konec Vratislavových ambicí pro celkové ovládnutí Polska. Pro Jindřicha se tímto celková situace s Polskem vyřešila a síly v říši byly opět rovnoměrně rozděleny. Svízelnou se stala otázka nástupnictví, neboť v souladu s Břetislavovým seniorátním řádem měl na trůn nastoupit Vratislavův bratr Konrád., kterého rovněž za svého nástupce Vratislav označil. Jisté

⁸¹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 176-178.

⁸² HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 227-228.

⁸³ HRDINA, Karel. *Kosmova kronika česká*. Praha: Paseka, 2005. s. 121-122.

⁸⁴ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 178-179.

ambice na trůn si však dělal i nejstarší Vratislavův syn Břetislav. Kromě něj měl Vratislav další čtyři syny Boleslava, Bořivoje, Vladislava a Soběslava. Mezi Vratislavem a Břetislavem došlo k rozbrojům. Dlouhá Vratislavova vláda vyvolávala v jeho synovi a jeho četných stoupencích nechuť, neboť sám toužil po moci. Břetislav shromáždil vojsko a táhl ku Praze, kde se chtěl ujmout trůnu. K rozhodujícímu střetnutí však nedošlo. Na Vratislavovu stranu se v rozhodující chvíli přidala církev a větší část velmožů. Konrád byl uznán za právoplatného Vratislavova nástupce a Břetislav po usmíření s otcem odešel z Čech.⁸⁵ *„Zatímco ještě Břetislav I. lavíroval mezi císařem, Polskem a českými předáky a Spytihněv II. se zabýval především Moravou a svými bratry, sledoval Vratislav širší zájmové spektrum. Kladlo to vyšší koncepční a technické nároky na dvorskou diplomacii, nemenší byla vojenská zátěž. I když výpravy a kořistné expedice za české hranice na jedné straně tlumily latentní napětí mezi knížetem a „Čechy“, také jejich zásluhou se zrychlovaly změny ve státoprávním vztahu Čech k říši. V obecném povědomí byl stát Přemyslovců útvarem vně říše. Třebaže geograficky tvořil součást Germánie, rozlišují prameny mezi „Teutonicí“ (pod nimi se rozumějí Bavoři, Sasové, Frankové aj.) a „Boemi“. Při líčení Břetislavových bojů odlišil jeden z bavorských analistů nepřátelské Čechy od „našich“ (nostrates). Čechy nebyly německou zemí, český kníže se v 10. a počátkem 11. století nepočítal k říšským předákům ani v teritoriálně užším německém království (regnum teutonicum), ani v pojetí středověké říše. S výjimkou plánů Oty III. si chtěli němečtí panovníci své východní sousedy jednoduše podmanit, aniž by je přitom začlenili do říšských struktur. Kromě Polabských Slovanů, se mohli těžko vymanit z geopoliticky exponované polohy zvláště Čechy, které se pravidelně dostávaly pod německý tlak. Pod touto hrozbou anebo s vyhlídkou na osobní prospěch se často Přemyslovci stávali nástrojem říše v jejich východní politice.“⁸⁶* Vladivoj byl prvním knížetem, který si nechal na počátku jedenáctého století udělit Čechy v léno, čímž začlenil Čechy do područí říše. Většina českých panovníků však obléňována nebyla, nicméně povědomí o tomto aktu zde stále bylo a nejeden říšský panovník se ho snažil uplatnit. Přemyslovci v Čechách vládli dědičně, král/císař případného nástupce na trůn mohl pouze schválit. Častá spolupráce Vratislava s Jindřichem vybuodovala jisté sblížení Čech a říše. Vratislavova vzrůstající moc zajisté nebyla nepovšimnuta. Otázkou zůstává, jestli královský titul znamenal ocenění jednoho z leníků v říši, či odměna za vojenskou pomoc zahraničního souseda. Osobně si však myslím, že Čechy, byť měly k říši blízko, si většinou udržely statut samostatného suverénního státu, a pokud se o něm někde hovoří jako o součásti říše, tak spíše v souvislosti s říšskou tezí, že císař, co by „pán světa“ rozhoduje o udělování panství a drží veškeré křesťanské země ve svém područí. Čechy s říší nepojily ani žádné etnické kořeny, a pokud jak Uhry,

⁸⁵ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 59-60.

⁸⁶ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 114.

tak Polsko byly svébytnými mocenskými útvary, tak stejně tak musely být i Čechy, byť s lenním poměrem k císaři, který se však od tradičních lenních struktur velmi lišil. Byl rovněž zapříčiněn tím, že v Čechách o vládu soupeřil široce rozvětvený rod Přemyslovců, jehož jednotliví členové se snažili dosáhnout prostřednictvím udělování léna podpory ze strany císaře.

4.09. Čechy po Vratislavově smrti

Po silném ambiciózním panovníkovi, který dovedl českou zemi k prosperitě, blahobytu a v prvé řadě z ní udělal středoevropskou velmoc, přichází na řadu celá řada knížat, za nichž Vratislavův odkaz spíše strádá, než by byl dále zvelebován. „*Proto Kosmas k roku 1109 veršuje o dvacítce pánů a páníčků (domini, dominelli), jejichž sváry ničí českou zemi.*“⁸⁷ „*Běda ti, české země – jež nejsi tak obzvláště širá – poněvadž mnohým pánům jsi poddána, společná všechněm, kdož jsou mužského rodu a veskrze z panského kmenezplození, dvacet už je těch panáčků, čítám-li správně.*“⁸⁸ Na základě seniorátního řádu se vlády ujal Vratislavův bratr Konrád, který ale na trůnu nevydržel dlouho. Následuje Vratislavův syn Břetislav. České země se více a více stahují ze zahraniční politiky, ochabují vztahy se zahraničními rody, spolupráce s říší, která vynesla Vratislavovi královský titul, je na bodu mrazu. „*Přesto došlo k události, která měla zásadní význam. Na ni se Břetislav dobře připravil a předem poslal císaři a jeho vlivným důvěrníkům cenné dary. Na povolném Jindřichovi pak vyprosil „aby dal jeho bratru Bořivojovi praporec a aby označil všem Čechům, kteří s ním přišli, že po jeho smrti má být pozdvižen na stolec bratr jeho Bořivoj“.* Neboť symbolický akt předání léna byl tím hlavním cílem, jehož chtěl Břetislav při návštěvě císaře v Řezně dosáhnout.“⁸⁹ Toto jednání bylo přelomové, neboť v souladu se stařešinským řádem měl na trůn nastoupit po Břetislavově smrti brněnský údělník Oldřich, co by nejstarší z rodu, nikoli Bořivoj. Soudržnost vládnoucího rodu ustupuje před snahou zajistit trůn vlastní rodině. Břetislavův syn byl ještě malý, a proto se Břetislav přičinil, aby na trůn nastoupil Bořivoj za příslib, že jakmile nastane vhodný čas, předá vládu Břetislavovu synu. I když

⁸⁷ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovcí: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 198.

⁸⁸ HRDINA, Karel. *Kosmova kronika česká*. Praha: Paseka, 2005. s. 166-167.

⁸⁹ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 126.

obléňování z rukou římských králů a císařů nebylo ničím novým, po půlstoleté přestávce oživil uvadající zvyklost teprve řezenský akt.⁹⁰

Po smrti Břetislava se na trůn skutečně dostává jeho bratr Bořivoj. Neustálé narušování seniorátního řádu však má za vznik nestabilitu země, neustálé soupeření o moc, roztroušení sil, nejednotu. Konkurence uvnitř rodu, snaha udržet trůn v rámci rodiny, vyloučit ostatní rodové větve. Bořivoj se ihned dostává do sporu s brněnským Oldřichem, který jakožto nejstarší z Přemyslovců hledá pomoc u císaře Jindřicha, od kterého požadoval udělení Čech v léno. Ten mu sice za bohatou odměnu léno udělil, nicméně ani tento fakt mu nepřinesl žádnou podporu v Čechách. Proto spolu s německými spojenci uspořádal vojenské tažení do Čech, které ho mělo dosadit na trůn. Bořivoj však nezhálel a v čele početného vojska, doplněného řadou spojenců se vydal Oldřichovi vstříc. Ten vida, že vojensky ničeho nedosáhne, ve zmatku odtáhl a vzdal se svého nároku na trůn.⁹¹ Zde je patrná svébytnost českých zemí, neboť Oldřich i přes podporu císaře Jindřicha V. se na český trůn nedostal.

Jakmile se však Bořivoj zbavil Oldřicha, hned se na jeho místě objevil Svatopluk. Ten byl knížetem Olomouckého údělu a zprvu Bořivojovi pomáhal v tažení proti Polákům, nicméně jakmile byl Bořivoj na vojenském tažení s císařem Jindřichem V., využil této situace a Bořivoje svrhl. Opět vše proběhlo zcela v rozporu se stařešinským řádem, který postupně ztrácí svojí závaznost a stává se jen morálním kodexem. Bořivoj se ovšem nehodlal s tímto stavem smířit. Byl z trůnu sesazen v době, kdy pomáhal císaři, a tudíž od něj čekal nějaké zastání a doufal, že s jeho pomocí se mu podaří opětovně získat trůn. Jindřich se ho skutečně zastal a nechal Svatopluka uvěznit, nicméně to bylo asi tak vše, co z jeho strany mohl Bořivoj očekávat. Svě země se musel už zmocnit sám. V čele vojska se vydal ku Praze, jenže jeho vojsko obávající se sil, které v Čechách zanechal Svatopluk, se rozprchlo a Bořivoj se musel jednou provždy na opětovný zisk trůnu zapomenout. Jindřich nakonec Svatopluka propustil a jeho vládu uznal. Svatopluk mu za to pomáhal na jeho tažení do Uher a v pozdějším boji s Poláky. Byl to však krutý kníže, který neváhal dosáhnout cíle jakýmkoli prostředky, a proto byl nakonec zavražděn.⁹²

Následovníků na trůn bylo hned několik. Čekalo se, že rozhodující slovo bude mít ve volbě Jindřich a jím podporovaný kandidát se ujme vlády, ten ovšem nechal Čechům volnou ruku s tím, že

⁹⁰ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 196-197.

⁹¹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 62-63.

⁹² ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 121-135.

jim zvoleného knížete schválí. Nejprve byl zvolen Svatoplukův bratr Ota, ale někteří čeští předáci jeho volbu neuznali a na jeho místo byl zvolen Vladislav, mladší syn Vratislava II. Ten obává se o svůj knížecí stolec, na kterém se v této době střídali jeden kníže za druhým, neboť o knížeti nerozhodovala volba, narození, ale síla družiny, kterou se obklopoval, byl velmi podezřívavý. Každý byt jen sebemenší náznak vzpoury tvrdě trestal, všechny potencionální odpůrce nechal uvěznit nebo poslal do vyhnanství. Z obavy ze svého bratra nejmladší Vratislavův syn Soběslav pobýval v Polsku. Až na sklonku života se Vladislav s bratrem usmířil a ten po něm nastupuje na trůn. Soběslavova vláda po dlouhé době přinesla do českých zemí kýženou stabilitu. Konečně se v čele po dlouhé době objevuje panovník, který třímá otěže pevně v rukou.⁹³ Vladislavovi však nesmíme upřít jeho politický úspěch, kdy se přičinil, aby český kníže poprvé v historii zastával úřad nejvyššího číšníka na císařském dvoře Jindřicha V. (Díky této funkci měli později čeští vládcové významné právo náležet mezi kurfiřty a volit císaře.⁹⁴

4.10. Upevnění moci za Soběslava

Soběslav si především hleděl zklidnit rozhádanou domácí scénu, naklonil si větší část českých předáků, dostal na svoji stranu lid. Upevňování pozice v zemi však s sebou přinášelo nepřátelství ze strany Oty Olomouckého, do jehož údělu Soběslav stále více a více zasahoval. Ota jako nestarší Přemyslovec se zcela jistě musel cítit ukřivděn, že vláda nepřípadla jemu a nyní jej Soběslav navíc ještě chce připravit o Moravský úděl. Nakonec hledal zastání u nového říšského krále Lothara III. Ten dopřál Otovi slyšení a v čele početného vojska se vydal do Čech. Bitva, která se odehrála na pomezí Krušných hor u Chlumce, však dopadla pro Lothara neslavně. V obrovské vánici ztratil větší část vojska a i Ota zde našel smrt. Lothar byl nucen se Soběslavem vyjednávat. Soběslav i přesto, že bitvu vyhrál a mohl požadovat obrovské výkupné a diktovat si požadavky, zůstal skromný a krom podpory říše a uznání jeho nároku nic nepožadoval. Tento moudrý a prozíravý diplomatický krok vítězně směřoval k reálné samostatnosti přemyslovského státu.⁹⁵ Tento vývoj měl důležité následky státoprávního rázu. Lotharův postoj dle kroniky sázavského mnicha vůči české zemi byl následující:

⁹³ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 196-199.

⁹⁴ ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 65.

⁹⁵ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 246-247.

„Knížectví české, jak jsme zvěděli od svých předchůdců, stálo od počátku pod mocí císaře římského a nebylo nikdy dovoleno vykonati volbu nebo povýšení kteréhokoli knížete v té zemi, leč dá-li k tomu císařská milost svou mocí podnět, provedení a stvrzení. Je tedy sdostatek zřejmé, že ten, kdo by dopustil nějaké opovázlivosti proti tomuto ustanovení, opovrhuje naší milostí a nám i celé říši byla způsobena nemalá potupa to nelze snášeti lhostejně“ naopak český postoj byl následující *„Volba českého knížete českého nikdy nebyla závislá na vůli císaře, nýbrž vždy záležela na vůli velmožů země české, v císařově moci je toliko stvrzení volby“*. Císař se tedy dle kronikáře pokoušel spoutat Čechy novým zákonem a bitva jako „boží soud“ rozhodla: původce války Ota Olomoucký padl, Lothar byl zajat a české právo zvítězilo.⁹⁶ Lothar udělil Soběslavovi země v léno a ten mu na oplátku přislíbil pomoc v boji proti Štaufům. Lothar se Štaufům bezpochyby obával. Smrtí Jindřicha V. vymřela dynastie franckých Sálců, Štaufové byli jejich blízcí příbuzní a disponovali poměrně velikou mocí. Lothar se dostal na trůn i přes přání Jindřicha V., aby po něm nastoupili Štaufové, volbou říšských knížat. Proto sháněl spojence, kde se dalo a Soběslav jako spojenec rozhodně nebyl zanedbatelný. Dále došlo ke sbližování Lothara s rodem Welfů, když provdal svoji dceru za Jindřicha Pyšného, který z tohoto rodu pocházel. Welfové byl starý německý rod, který často zasahoval do říšské politiky. I přes četné boje, které však Soběslav s Lotharem proti Štaufům vedli, následuje Lothara na říšském trůně Konrád III., který právě podchází z rodu Štaufů. Opět o budoucím králi rozhodla německá knížata, tentokrát však ve prospěch Štaufů, namísto Jindřicha Pyšného, který byl zetěm Lothara. Do popředí se nyní dostává svár mezi Štaufy a Welfy, který by průvodním jevem pro následující dvě století známý spíše pod soupeřením guelfů (stoupenci papeže) a ghibellini (stoupenci císařství).⁹⁷

Nyní bylo na Soběslavovi, jaký postoj zaujme k novému králi. Soběslav se sešel s Konrádem v Bamberku a vyžádal si od něj, aby udělil Čechy v léno jeho synovi Vladislavovi. Konrád tuto žádost bral jako smiřující akt a Vladislavovi korouhev jako symbol oblenění předal. Předchozí spolupráce Soběslava s Lotharem nyní Soběslavovi nebránila bojovat na opačné straně s Konrádem proti Jindřichovi Pyšnému. Soběslav doufal, že si tím císaře zaváže a císař zajistí Vladislavovi český trůn, který mu předtím udělil v léno. Jeho nástupnictví bylo ale značně nejisté. V přemyslovských řadách byla celá řada starších a vhodnějších uchazečů. Rovněž své slovo měli i předáci země. Ty si Soběslav nechal zavolat a vynutil si na nich slib podpory svého syna. I přes všechnu snahu, kterou Soběslav vyvinul, aby trůn po jeho smrti nastoupil jeho syn Vladislav, tak neuspěl. Vladislav se na trůn sice dostal, ale nikoli syn Soběslavův, ale syn Vladislava I. Opět byl tradičně porušen seniorátní řád, podle

⁹⁶ FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 148-152.

⁹⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 221-230.

kterého měl nastoupit nejstarší Přemyslovec a to Konrád II. Znojemský.⁹⁸ „Právo Čechů k volbě seniora z rodu knížat formálně neztrácelo platnost, nemělo však sílu, aby tomu „správnému“ kandidátovi zajistilo úspěch. Nicméně stále patřilo k atributům legitimacy. Větší šanci mívala knížata z pražských linií, tedy synové Vratislava II. a jeho potomci. Od mládí se pohybovali okolo trůnního stolce, stýkali se s vlivnými předáky, mívali podporu vojska, otvíraly se jim styky s císařským dvorem. Údělníkům z Olomouce, Brna i Znojma takové výhody chyběly, zato se těšili jiné přednosti. Mohli se opírat o své dědičné části Moravy, třebaže pražští bratřenci je čas od času vyháněli a sami se pokoušeli jejich „díly“ obsadit. Pragmaticky se stavěli ke sporům o říšský trůn římské králové a císařové. Lenní korouhve udělovali každému Přemyslovcovi, jenž nabízel dary a peníze.“⁹⁹ Ovšem veškerá podpora ze strany říše mohla být marná v okamžiku, kdy za uchazečem o knížecí stolec nestálo silné vojsko. Málokterý říšský vládce byl ochotný pro svého kandidáta vojensky zasáhnout. Dokonce mohla nastat i paradoxní situace, kdy si přízeň císaře zakoupilo více uchazečů a o trůn se ucházelo více říší potvrzených uchazečů.

4.11. Vladislav II.

Když Vladislav nastupoval na trůn, čekalo se, že to bude další z řady „slabších“ panovníků. Jeho volba neměla přivést na trůn silného panovníka, který by navázal na Soběslava a vládl zemi pevnou rukou, která drží aristokracii zkrátka. Byl to mladý panovník, od kterého se čekalo, že si ho velmoži snadno podmaní a půjde jim na ruku. Vladislav však všechny překvapil, když se adaptoval velmi rychle a nestal se tou očekávanou „loutkou“ v rukou předáků. Konrád III. na syna Soběslavova, kterému udělil české země v léno ani nevzdechl a roku 1140 udělil lenní praporec Vladislavovi. „Učinil to tím spíše, že v osobě Gertrudy, dcery Leopolda III. Babenberského, si Vladislav bral i Konrádovu nevlastní sestru.“¹⁰⁰ Zemská šlechta se však cítila ukřivděná, neboť coby strůjci Vladislavova zvolení čekali, že Vladislav na ně nezapomene. Nespokojenost dosáhla takového vrcholu, že proti Vladislavovi vypukla vzpoura. Vladislavovo vojsko bylo nepříliš početné, věrna mu zůstala jen jeho družina a několik nepříliš urozených Čechů. Za Vladislavem stáli rovněž jeho bratři Děpolt a Jindřich a biskup Zdík. Vladislav zde utrpěl krvavou prohru a byl nucen se stáhnout ku Praze. Hájení

⁹⁸ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 69-70.

⁹⁹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 199.

¹⁰⁰ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 230.

Pražského hradu přenechal svému bratru Děpoltovi a sám se vydal na sjezd do Frankfurtu, kde doufal, že sežene potřebnou pomoc od Konráda III. Ten nakonec pomoc přislíbil a svolal říšské vojsko na tažení do Čech. Klíčovou osobou, která při vyjednávání sehrála roli, byl biskup Zdík, z jehož popudu se Konrád rozhodl Vladislavovi pomoci. Vladislav rovněž musel přislíbit Konrádovi tučnou odměnu. Vzbouřenecké vojsko pod vedením Konráda Znojemského, doplněné o šiky ostatních moravských Přemyslovců, bylo krůček od dobytí Prahy, která odolávala s vypětím všech sil, nicméně pochodující říšské vojsko ho přinutilo obléhání ukončit a stáhnout se zpět na Moravu. Vladislav vítězně připochoval do Prahy, kde upevnil svoji vládu a podnikl pustošivý vpád na Moravu. Tento vpád měl být spíše demonstrací síly, neboť Vladislav se krátce po něm s moravskými Přemyslovci usmířil a jejich úděly jim ponechal.¹⁰¹

Upevněním pozice v Čechách se mohl Vladislav zaměřit na zahraniční politiku. Ožehavá byla otázka Bavorska, které bylo jako léno uděleno Babenberkům, nicméně předtím bylo odňato Welfům. Vladislav, který byl po manželce spřízněn s Babenberky, bojoval na jejich straně proti četným odpůrcům, rovněž Konrád III. byl velkým zastáncem tohoto rodu. Vladislav se dále podílel na Konrádově tažení do Polska. Toto tažení sice nesplnilo svůj účel, neboť Konrádovi se nepodařilo uhájit polský trůn pro Vladislava nejstaršího syna Boleslava III. křivoústého, který byl také spřízněn s Babenberky, a tudíž se jevil jako vhodný proříšsky laděný kandidát na úkor jeho bratrů, ale dochází k postupnému sblížení říšského krále s Vladislavem, z čehož se pro Čechy otevírají četné možnosti. Vladislav se společně s Konrádem účastnil druhé křížové výpravy, která však valných úspěchů neslavila, neboť se do Palestiny ani nedostala. První proudy utrpěly porážku a musely se stáhnout. České šiky se povětšinou držely v pozadí a do větších bojů nezasáhly.¹⁰² Vladislav zde navázal diplomatické styky s byzantským císařem Manuelem. *„Nejasná je zpráva řeckého kronikáře Kinnama, že Vladislav tehdy vstoupil v jakýsi lenní poměr k byzantskému císaři. Nejspíše si na něm Manuel vymohl slib, že všechna jím dobytá území bude český kníže považovat za byzantské léno. Za*

¹⁰¹ WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 188-190.

¹⁰² ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 71-72.

*první křížové výpravy tak postupoval vůči křížáckým vůdcům i císař Alexios I. (1081-1118). Přes Rusko se v létě roku 1148 vracela česká výprava zpět.*¹⁰³

Po smrti Konráda III. nastoupil na říšský trůn jeho synovec Fridrich. Fridrich, zvaný díky rusým vlasům a vousům Barbarossa (rudovous), se jevil jako vhodný kandidát, neboť po otci Štauf, po matce Welf, mohl zmírnit napětí, které panovalo mezi zmiňujícími rody. Změnou na trůně chtěl Vladislav dosáhnout jistého osamostatnění českých zemí a vymanit se z područí říše. Odmítnutím poslušnosti Fridrichovi však ničeho nedosáhl a tuto roztržku musel zahladit pražský biskup Daniel, který zároveň zmařil pokus Soběslavova syna Oldřicha, který žádal, aby mu Fridrich udělil české země v léno namísto zpuštěného Vladislava. *„Smíření Vladislava s císařem otevřeně demonstroval řezenský sněm v září 1156. Barbarossa tehdy přetvořil bavorskou Východní marku na (rakouské) vévodství a udělil rozsáhlé výsady. (tak zvané privilegium minus). Jako mluvčí říšských knížat to ohlásil Vladislav.*¹⁰⁴ Ono zmiňované privilegium, které zaručovalo dědičnost rakouských zemí v rodu Babenberků, později získal Přemysl Otakar II., kterého si rakouská šlechta zvolila a který svůj nárok podpořil sňatkem s Markétou Babenberskou, jež získání tohoto privilegia legitimizovala.¹⁰⁵ *„A nezůstalo u smíření. Mezi oběma stranami byla uzavřena tajná dohoda, podle níž český kníže slíbil císařovi vojenskou pomoc v jeho chystaném tažení proti Milánu. Barbarossa měl na oplátku udělit Vladislavovi královský titul a vrátit Budyšín.*¹⁰⁶ Odbojné Milánské město odmítalo uznat nárok císaře na severní Itálii. Vedle Milána a dalších bohatých severoitalských měst se vážným odpůrcem císaře stává i papežství. Opět se dostává do popředí spor mezi světskou a duchovní mocí. Roku 1158 se Vladislav dočkal odměny za slibovanou pomoc. Císař nechal Vladislava v Řezně 11. ledna korunovat. *„Poté 18. ledna vydal slavnostní listinu, v níž Vladislavovi a jeho nástupcům udělil právo nosit čelenku (circulus) o svátcích, kdy též císař nosívá korunu, navíc o dnech sv. Václava a sv. Vojtěcha. Tuto poctu měl český panovník*

¹⁰³ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 234.

¹⁰⁴ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 201.

¹⁰⁵ ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986, s. 73-74.

¹⁰⁶ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 236.

*přijímat od svých biskupů. Císař potvrdil i český nárok k platu z Polska.*¹⁰⁷ Následujícího roku se česko-říšské vojsko vydalo na pochod na jih. Čeští velmoži s touto výpravou nesouhlasili. Úzkou spoluprací s císařem se Vladislavovo postavení stálo neotřesitelným a mohl ze své pozice určovat chod země, aniž by se na předáky musel ohlížet. Aby Vladislav vzniklou situaci nějak smírně vyřešil, slíbil, že chystané tažení podnikne na vlastní náklady. České vojsko za neustálého plenění bez obtíží proniklo až k Milánu, kde se spojilo s hlavními říšskými silami a došlo k obležení města. Milán byl nakonec nucen přijmout kapitulaci. „Čechové“ se na tomto tažení proslavili nejen udatností a statečností, ale zároveň krutostí a loupením.¹⁰⁸ Podle pověsti „Češi zhotovovali z těsta podoby dětí, napichovali je na rožně, pekli a jedli. Při zlézání hradeb si nasazovali škrabošky, aby je Miláňané považovali za čerty.“¹⁰⁹ Vladislav se prý sám bojů účastnil a proslul svoji chrabrostí. Fridrich znovu ozdobil Vladislava královskou korunou. Ceremoniálu se účastnila řada významných říšských knížat, což nabytému majestátu dodávalo lesk. Tímto aktem císař nejen vyjádřil Vladislavovi svůj dík, ale zároveň stvrdil i akt z Řezna. Fridrich si tímto Vladislava zavázal a využíval českou pomoc i nadále především v bojích s papežem Alexandrem III., Vladislav se rovněž podílel na Fridrichově tažení do Uher. Za tyto služby doufal, že dosáhne dědičné vlády v rámci královské rodiny namísto seniorátního uspořádání. Situace v zemi byla nejistá, ze všech stran se ozývala nespokojenost. Neustálé výboje a vojenská tažení vyčerpávaly zemi. Vladislav nemohl doufat, že by po jeho smrti mohl být na trůn zvolen jeho syn, a proto se snažil jeho vládu všemožně zajistit. Především tvrdě utlačoval veškeré potencionální nástupce. Zaujal velmi tvrdý postoj ve vztahu k synům Soběslava I. Soběslav byl po dlouhou dobu vězněn, Oldřich žil v exilu. Rozhodující chyby se však dopustil, když proti vůli císaře protlačil na salcburský arcibiskupský stolec svého syna Vojtěcha. I přestože nabídl Fridrichovi finanční odškodné, znamenalo to ochabnutí jeho dobrých vztahů s císařem, který odmítal tolerovat, aby se jakákoli významnější událost v říši udála bez jeho vědomí. Císař tuto záminku zcela jistě uvítal, neboť stárnoucí Vladislav už mu „neměl co nabídnout“. Fridrich si ho královským titulem k sobě připoutal a s trochou nadsázky řečeno, z jejich spojenectví vyždímal, co šlo. České šiky

¹⁰⁷ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 202.

¹⁰⁸ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 235-239.

¹⁰⁹ ADLA, Zdeněk, Jiří ČERNÝ a Jiří KALOUSEK. *Obrázky z českých dějin a pověstí*. Praha: Albatros, 1987, s. 47.

se účastnily každého císařova tažení, ovšem protivladislavovské nálady v zemi znamenaly, že by se tato pomoc již nemusela více opakovat.¹¹⁰

Myslím si, že lesk královského titulu byl však jednou z mála zářných věcí Vladislavovy vlády. Vladislav ve své zaslepenosti a v touze dosáhnout královského titulu, věnoval příliš úsilí do císařovy podpory. Domníval-li se, že tím upevní postavení Čech, tak se velmi mýlil, neboť jediné postavení, které upevnil, bylo postavení Barbarossy, který českého panovníka dokonale využil. Vladislavova válečná tažení zemi ruinovala, rostla nespokojenost. Rovněž představa, že královský titul bude dědičný, se nostalgicky rozplynula. Vladislava by však do jisté míry mohla omlouvat skutečnost, že Fridrich zdatně využíval všech prostředků, které měl dispoziční k tomu, aby Vladislava vmanévroval do situace, kdy má omezené možnosti rozhodování. Císař na svém dvoře poskytl útočiště vyhnanému Oldřichovi, čímž Vladislava dokonale dokázal udržovat v nejistotě, neboť pokud by mu Vladislav odmítl vyjít vstříc, měl na svém dvoře případného „vhodnějšího“ kandidáta na český trůn.

Vladislav nakonec zvolil velmi netradiční a nestandardní řešení, kdy odmítl brát ohledy na názor předáku státu a bez jakékoli konzultace s nimi se vzdal vlády ve prospěch svého syna Bedřicha. Postavil se tak za princip primogenitury (nástupnictví nejstaršího syna).¹¹¹ Jestliže však čekal, že tento nevyzkoušený recept ponese ovoce, tak se mýlil. Fridrich odmítl Bedřicha uznat a z důvodu, že dosáhl trůnu bez souhlasu „Čechů“, ho zbavil vlády. Lenní praporec pak předal Oldřichovi, který se ho zřekl ve prospěch staršího bratra Soběslava. Vladislavovi již nezbyl čas toto rozhodnutí ovlivnit, neboť krátce poté zemřel. Oldřich se Soběslavem za lenní praporec museli příslibit císaři vojenskou pomoc v Lombardii. Vladislavovi synové Bedřich, Přemysl a Vladislav se stali vyhnanci. Situace se však nevyvíjela nijak růžově. České sbory v Lombardii naprosto selhaly a Fridrich začal navazovat přátelské vztahy s Bedřichem, kterého před tím vlády zbavil.¹¹² Soběslav se jako spojenec nikterak neosvědčil, i přesto, že ho Fridrich dosadil na trůn, odmítl se stát jeho loutkou a často stavěl odmítavý postoj k přáním císaře. K zájmům mimo Čechy byl liknavý, obklopoval se

¹¹⁰ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 202-203.

¹¹¹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 75.

¹¹² ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 313-315.

neurozeným lidem na úkor předáků. S největší pravděpodobností za to může skutečnost, že byl za mlada vězněn na Přimdě. Příkoří, které na něm bylo spácháno, v něm zanechalo hluboké následky a české nobilitě už více nedůvěřoval. Naopak kvůli svému věznění získal sympatie prostého lidu, v jehož společnosti se cítil dobře. Díky tomuto byl nazýván knížetem sedláků.¹¹³ Kníže, který měl být trumfem, se stal na obtíž. Soběslavovy vpády do Rakous, které provázelo plenění, kdy ani církevní kostely nebyly v bezpečí, vyneslo Soběslavovi hněv císařův a papežskou klatbu. První nepokoje vypukly na Moravě, kde se bouřil znojemský údělník Konrád. Za podpory Rakušanů vytáhl proti Soběslavovi. Rovněž Bedřich nezahálel. Po dlouhých jednáních se mu podařilo dosáhnout přízně u císaře, který mu někdy kolem roku 1178 udělil Čechy v léno. Zároveň se k němu začali obracet nespokojení velmoži, kteří ho předtím na trůnu odmítali uznat. Za masivní podpory vytáhl Bedřich do Čech. První drobné šarvátky se Soběslavem snadno vyhrál, ale Soběslavovi se podařilo Bedřicha zaskočit u Loděnice poblíž Berouna, kde svedli krvavou bitvu, kde byly Bedřichovy šiky katastrofálně rozprášeny. Bedřich se ale nevzdal a se zbytkem svých sil se spojil s Konrádem Otou, se kterým blízko Prahy na místě zvaném Bojiště vybojovali novou bitvu, která pro ně tentokrát již dopadla vítězně, a po ovládnutí Prahy bylo rozhodnuto. Soběslav musel odejít do ciziny, kde později zemřel.¹¹⁴

4.12. Vztah Čech a říše ve 12. Století

V první polovině 12. století začíná český panovník figurovat jako arcicísař, čímž se řadí po bok saského, bavorského, švábského a korutanského vévody. Tuto funkci v pozdějších dobách usurpoval český král jako jeden z kurfiřtů říše sám pro sebe. Zároveň je urychlován proces integrace, kdy se české země stávají stále více a více začleňované do říše. Přijetí královského titulu poutalo Vladislava II. k říši a neponechávalo mu téměř žádný prostor pro samostatné rozhodování. Český panovník ale za to vystupuje jako přední kníže království a náleží mu čestné místo na říšských sjezdech, kde prakticky nejde rozhodovat o významných

¹¹³ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 260-265.

¹¹⁴ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 202-203.

záležitostech bez jeho účasti. Přemyslovci se postupně stávají významným rodem v rámci státotvorných procesů uvnitř říše. Vzpomeneme-li na sněm z Řezna, kde bylo Babenberkům uděleno privilegium minus, figuroval zde Vladislav jako mluvčí říšských knížat, což svědčí o jeho vážném postavení. I přes naprosto zřejmé začlenění Čech do područí říše, stále si český panovník udržuje svůj status samostatnosti. Říšský panovník na území Čech nemá žádnou moc, nevlastní zde žádné statky, nepřísluší mu zde výkon soudní moci. Země byla v dědičném držení Přemyslovců. Na tom nemohl ani císař nic měnit.¹¹⁵ Jediná jeho možnost ovlivňovat vládu v Čechách byla prostřednictvím udělování léna. Sněmy „Čechů“ příslušné k volbě panovníka často přikládaly podpoře od osoby císaře základní význam. Mnohdy byl ale zvolen i panovník, který země v léno neobdržel, a to dokonce na úkor oblíbených osob. Volba předáků hrála zpravidla významnější roli při výběru následníka. Císař povětšinou vyslovoval svou podporu panovníkovi, který byl přijat v Čechách. To, jestli český panovník požádal císaře o udělení lenního praporce, byla často otázka dobrých vztahů s říší než čehokoli jiného. Nebyla to dokonce ani jeho povinnost.¹¹⁶ Proto je velmi obtížné vymezit přesně vztahy Čech a říše, které se tak prolínají, že nelze často vést přesný řez mezi vazalstvím Čech k říši a samostatností státu. Zároveň *„je těžké sestavit právní či věcnou definici, která by jemné, proměnlivé a na momentálním rozložení sil závislé vztahy Čech k říši vystihla v plné košatosti. Proto se mohou názory historiků pohybovat v tak extrémních polohách. Zatímco jedna krajnost zdůrazňuje úplnou podřízenost Čech říši, druhá vyzdvihuje jejich faktickou nezávislost. Stará myšlenka, že vazalský poměr českých knížat k císařství nebyl v rozporu se suverénním postavením Čech jako státu, celý problém jen zamlžuje.“*¹¹⁷ Vyslání válečného oddílu jako doprovodu krále na římské jízdě se zprvu jeví jako dobrovolné, ovšem později se z tohoto stává zvyklost a nakonec povinnost.

Vladislav II. se stejně jako ne jeden z jeho předchůdců pokoušel zajistit dědičné nástupnictví z otce na syna. Tuto skutečnost ale řešil dle mého názoru velmi hloupě, neboť tím, že vyšachoval ze hry předáky země a nenechal svého syna jimi zvolit, k čemuž bezesporu měl celou řadu fungujících prostředků a za cenu jistých ústupků by volbou předáky

¹¹⁵ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 253-255.

¹¹⁶ FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 145-152.

¹¹⁷ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 255.

legitimizoval vládu svého syna, dal do rukou císaře pádný argument, na základě kterého mohl vystupovat jako ochránce práv předáků a starších Přemyslovců, konkrétně Soběslavových synů, a Bedřicha zbavit vlády. Císaři ovšem s největší pravděpodobností až zas tak nezáleželo na tom, který konkrétní Přemyslovec nastoupí po Vladislavově smrti, jako spíš na tom, že dědičným nástupnictvím z otce na syna by se zbavil možnosti zasahovat do českých vztahů.¹¹⁸ Vladislavův syn Bedřich se nakonec stejně na trůn dostal, a dokonce s císařovým požehnáním. Vladislavova snaha o zavedení primogenitury však zůstala bez odezvy. Nepomohlo ani Vladislavova podpora císaře do Uher, kde hájením nástupnického práva na trůn pro Štěpána III. byla právě tato zásada realizována. Ani královský titul Vladislava nezafungoval, aby dosáhl svého. Zajímavé zůstává nazírání okolí na Vladislavův titul, kdy pražský dvůr a jeho okolí ho chápou jako titul královský, ovšem Fridrich Barbarossa ho později označuje pouze jako „osobní ocenění“.¹¹⁹ Není jasné, jestli součástí korunovace bylo i pomazání, které by dodalo sakrální rozměr. Zároveň se objevují i jisté tendence, kdy Vladislav na svůj titul nazírá jako na dědičné království ve smyslu dědičné posloupnosti. Dokonce svému synovi Bedřichovi radil, aby tohoto titulu užíval, ten ovšem, aby si ještě více císaře nepopudil, tak neučinil. Listina hovoří sice i o následnících, ovšem až Vladislavův syn Přemysl Otakar I. dosáhl dědičného zakotvení královského titulu, o kterém není pochyb. Tím nakonec však královská větev Vladislavovců přeci jen vznikla.

4.13. Bedřichova vláda

Bedřichem se opět dostává na trůn vladislavovská větev. Jeho postavení ovšem nebylo nikterak záviděníhodné. Jak zemská aristokracie, tak císař se staví do role toho, kdo byl hlavním strůjcem dosazení Bedřicha na trůn. Aristokracie doufala, že tímto dosáhne oslabení ústřední moci na úkor svých vlastních politických ambic, a císař si chtěl Bedřicha zavázat, aby mu byl do budoucna nápomocen jako jeho otec Vladislav. Bedřichův nevlastní bratr Přemysl, pozdější král Přemysl Otakar I., se stává markrabím moravským a zastupuje svého bratra na Olomoucku. Bedřich rázně odmítl štěpení ústřední moci a s pomocí bratra chtěl mít přímou kontrolu nad Moravou. Naprázdno tak vyšel kupříkladu Konrád znojemský, který hrál klíčovou roli v dosazení Bedřicha na trůn, neboť především za pomoci jeho sil se podařilo Bedřichovi Soběslava porazit, a který si díky tomu dělal nároky na větší

¹¹⁸ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: ROH, 1985, s. 259-261.

¹¹⁹ FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975, s. 152-153.

část Moravy. K formálnímu uspořádání poměrů došlo na schůzce v Chebu. Byly vyřešeny spory o Vitorazko, o které se český kníže neustále handrkoval s rakouskými vévody a uspořádány poměry na Moravě. „*Chebská schůzka, které předsedal císař Barbarossa, nejspíš zklidnila českou politickou scénu a po přísahách věrnosti a polibku míru se Konrád Ota stáhl do Znojma, zatímco Bedřich mohl sebevědomě připomínat, že vládne nejen v Čechách, nýbrž i na Moravě (dux Fridericus tam Boemie quam Morauie ducatum obtinuit). Odložen byl patrně i markrabský titul, neboť v roce 1181 Přemysl vystupoval pouze jako bratr knížete (frater ducis).*“¹²⁰ Konrád Ota se ovšem odmítal s odsunutím do pozadí smířit. Zcela oprávněně se cítil ukřivděn, a proto, když v létě roku 1182 vypukla vzpoura, neváhal a zmocnil se Pražského hradu a tím celé země. Bedřich musel uprchnout a jal se hledat zastání u Barbarossy. Ten si nenechal ujít jedinou příležitost, aby se mohl vměšovat do záležitostí Čech. Bedřicha sám na trůn dosadil a politika Vladislavovců šla císaři na ruku, proto by nerad viděl na trůnu někoho jiného. Rovněž jako Bedřichův zastánce vnímal vzpuru jako vedenou i proti své vlastní osobě. Svolal obě sporné strany do Řezna, kde měl soudit jejich spor. Soudil tvrdě a nekompromisně, nehodlal s nikým smlouvat. Jeho autoritu prý umocňovaly popravčí sekery, které nechal přinést do místnosti. Nikdo se mu neodvážil odporovat. Znovu dosadil Bedřicha na knížecí stolec a Konrád Ota se měl smířit s vládou na Moravě.¹²¹ Bedřich ovšem na Konrádovu zradu nezapomněl. Konrádovo počínání ohrožovalo jednotu přemyslovských Čech. Nárokoval si volbu olomouckého biskupa bez ohledu na knížete a i po jiných stránkách se snažil získat co možná největší samostatnost a nezávislost. Po urovnání poměrů v Čechách vyslal Bedřich svého bratra Přemysla v čele vojska na Moravu, aby se Konrádovi pomstil. Ten naprosto zaskočen nezmohl se ani na odpor a jen přihlížel, jak Přemysl plundruje Znojmo a jeho okolí. Císař byl zaměstnán bojem v Itálii a o Čechy se momentálně nestaral. Snadné vítězství povzbudilo Bedřicha a snad ve snaze znovu k sobě připojit Moravu vyslal Přemysla znovu ještě týž rok na podzim.¹²² „*Snad nejkrvavější srážka v dějinách bojů mezi Čechy a Moravany se strhla roku 1185 u jihomoravské Loděnice. Bitevní vřava doléhala prý až do kounického kláštera. České vojsko vedené Přemyslem sice*

¹²⁰ WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 228.

¹²¹ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 77-78.

¹²² SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 206-207.

zvítězilo, ale po ztrátách tak těžkých, že raději zamířilo zpět do Čech.“¹²³ Obě strany si uvědomily, že toto nesmyslné válčení nikam nevede a pouze vysiluje zemi a přetěžuje domácí poměry. Konrád s Bedřichem se setkali ve středočeském Starém Kníně, kde měli jednat o míru. Konrád si ponechal markraběcí titul a zároveň musel uznat svrchovanost českého knížete. Touto dohodou si však udržel možné vyhlídky na vládu v Praze a zároveň byla zajištěna celistvost Čech. Údajně mu prý bylo nástupnické právo Bedřichem slíbeno. „*Zdá se, že se v Kníně podařilo zahladit staré křivdy. Na Bedřichovi však ulpěla pověst neohrabaného vozky, zatímco Konrád Ota byl veleben pro spravedlivost a ve svatovítském skriptoriu složili na památku skvělého knížete z Moravy trojverší.*“¹²⁴ Zdánlivý klid však nevydržel dlouho. Jen co Bedřich uspořádal vztahy s Konrádem, začal rebelovat pražský biskup Jindřich, bratranec Bedřicha. Jindřich se odmítal smířit, že by byl pouhou figurkou v rukách českého knížete. Naopak tvrdil, že stejně jako ostatní říšští biskupové i on je plnoprávným říšským knížetem, neboť přijímal investituru z rukou římského krále nebo císaře. Bedřich ale toto odmítal uznat. Rozhodující slovo při volbě biskupa měl vždy český kníže, zároveň veškeré bohatství biskupského úřadu plynulo z pokladny Přemyslovců. Císař do volby českého biskupa nikterak nezasahoval, neuděloval mu žádné statky, půdu, majetek. Přesto se na něj Jindřich se svojí stížností obrátil. Zde se opět Bedřich projevil jako zcela neohrabaný politik, kdy naprosto netakticky a vzpurně nazval Jindřicha pouhým kaplanem knížete, který nemá právo pohánět svého knížete před soud. Díky tomuto výroku však tvrdě narazil na odpor říšských biskupů, kteří tlačili na císaře, aby se za Jindřicha postavil. Snad díky tomuto nátlaku císař nakonec Jindřicha uznal za říšského knížete a udělil mu privilegium zpečetěné zlatou bulou. Toto rozhodnutí muselo Bedřicha velmi rozhněvat, neboť právě na podporu císaře Bedřich spoléhal. Jednak proto, že spolu udržovali dobré vztahy a jednak proto, že císař sám vedl s papežem podobné spory. Jindřich se díky tomu vymanil z vlivu českého panovníka a jako říšský kníže měl nadále podléhat pouze císaři. Tato skutečnost znamenala další možnost pro císaře, kterak účinně tláčit na českého panovníka. Tento neúspěch Bedřichem otrásl a zbytek jeho vlády proběhl v klidu. Císař byl zaměstnán

¹²³ ŽEMLIČKA, Josef. *Století poslední Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986, s. 22.

¹²⁴ WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 231.

přípravou třetí křížové výpravy, která měla dobýt Jeruzalém, a ostatní věci ustoupily do pozadí.¹²⁵

Po smrti Bedřicha se vlády konečně dočkal i Konrád, jehož volba proběhla velmi hladce. Na svoji dobu to byla velmi uznávaná a respektovaná osoba. Rovněž s přijetím lenních praporců od císaře nebyly žádné problémy a na trůn nastoupil jako Konrád II. Ota. Jestliže Fridrich tím, že zprostředkoval smír mezi Bedřichem a Konrádem, sledoval oslabení české moci, kdy Bedřich zůstal českým knížetem a Konrád se spokojil s vládou na Moravě, musel být nyní zklamán, neboť Konrád opět ve své osobě spojil jak vládu v Čechách, tak na Moravě. Konrád se ukázal jako velmi zdatný panovník, který byl všemi respektován pro svoji diplomatickou zručnost, válečné nadání a přirozenou autoritu. Za jeho vlády se z Čech vymanily dynastické spory o nástupnictví, snad proto, že byl bezdětný a ke svým příbuzným se choval smířlivě. Na rozdíl od Bedřicha vycházel s biskupem Jindřichem a Moravu nechával v držení svých moravských příbuzných. Jeho jméno je spjata především s přijetím tzv. Statuta Konráda II. Oty, což je jedna z nejstarších písemných památek na českomoravském území.¹²⁶ „šlo o zákoník zvykového práva, které přiznávalo mimo jiné dědičné vlastnictví půdy feudálům“.¹²⁷ „Nejvýznamnějším ustanovením bylo potvrzení dědičnosti držby výsluh a možnosti dědit tento majetek syny držitele, a v případě, že zůstavitel nezanechal synů, i dcerami a dalšími pokrevními příbuznými. Zde máme základ feudálního vlastnictví“¹²⁸ Konrád navazuje na svého předchůdce a jeho vláda je úzce spjata s politikou Štaufů. Měl se dokonce po boku Barbarossy účastnit třetí křížové výpravy, které se však nakonec vyhnul a namísto sebe vyslal v čele českého oddílu Přemyslovce Děpolta, který však zde stejně jako Barbarossa našel smrt. Konrád se však účastnil válečného tažení Fridrichova syna Jindřicha IV. do Itálie, kde u bran Neapole zemřel.

¹²⁵ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 207-209.

¹²⁶ ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007, s. 323-325.

¹²⁷ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 80.

¹²⁸ BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. s. 103.

4.14. Strmý vzestup Přemysla Otakara I.

Po Konrádově smrti se k moci dostali mladší Bedřichovi bratři Přemysl v Praze a Vladislav na Moravě. Nicméně jako každá změna na trůnu i tato s sebou přinesla celou řadu další potencionálních kandidátů na trůn, kterými rozvětvená větev Přemyslovců hojně disponovala. Jedním z nich byl i biskup Jindřich Břetislav, který si nechal udělit od císaře Jindřicha IV. lenní korouhve, donutil Přemysla k útěku a sám se chopil trůnu. V obavě z uprchlého Přemysla se těsně přimkl k císaři, kterého vydatně podporoval a v jehož eventuální pomoc spoléhal. Návrat Přemysla však již nestihl, neboť krátce poté zemřel. Ihned po jeho smrti se trůnu ujal Vladislav Jindřich, který se jej však později po dohodě s Přemyslem zřekl v jeho prospěch a sám se spokojil s Moravou.¹²⁹ Hovoříme o Přemyslovské diarchii, kdy Vladislav Jindřich se státoprávní a dynastickou smlouvou ze dne 6. prosince 1197 stal ničím neomezeným vládcem Moravy a Přemysl vládcem Čech. *„Oba panovníci mohli založit vlastní dynastii se vzájemným dědickým právem obou dynastií. Z hlediska mezinárodního práva měla tato diarchie vystupovat jako jeden subjekt. Vladislav Jindřich však neměl potomky, což umožňovalo českým panovníkům udělovat Moravu jako léno a dostat ji do podřízeného postavení na českých králich.“*¹³⁰

Smrt Jindřicha VI. zanechala říši zmítanou ve vleklé krizi, která umožnila papeži zahájit mohutnou ofenzivu. Papežství dlouhodobě usilovalo o výsadní postavení nejen v oblasti duchovní, ale i světské. *„Součástí investiturního zápasu byl spor o výklad teorie dvou mečů. K udržení své autority měly oba subjekty třímat dva meče: světský a duchovní, o nichž hovoří Kristus v Evangelii sv. Lukáše (Lukáš 22, 35-38). Jako pokračovatel apoštola Petra valstnil v kuriálním pojetí oba meče (gladius materialis, gladius spiritualis) papež. Jelikož světský meč propůjčil císaři, stával se císař jeho vikářem.“*¹³¹ Papež Inocenc se snažil vytvořit církevní stát, který by byl nezávislý na císaři. Císařem byl zvolen a posléze korunován Filip Švábský, mladší bratr Jindřicha VI., nicméně welfská strana jeho korunovaci neuznala a zvolila si svého kandidáta, kterým se stal Ota IV. brunšvický z rodu Welfů. Přemysl jako zdatný panovník se

¹²⁹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovcí: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 207-209.

¹³⁰ BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. s. 93-94.

¹³¹ ŽEMLIČKA, Josef. *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 61.

snažil těchto sporů využít ve svůj prospěch a konečně dosáhnout dědičné královské koruny v přemyslovském rodě. Jeho kroky nejprve směřovaly do tábora Štaufů, které podporoval v bojích proti Otovi. Za to mu Filip v Mohuči udělil listinu, která stvrzovala dědičnou královskou hodnost v přemyslovském rodě. Rovněž uznal právo českých předáků volit si svého panovníka bez vnějších zásahů a právo krále na investituru pražských biskupů. V říši měl být králem uznán a obléněn ten, koho si v Čechách zvolí.¹³² Přemyslův titul byl ale uznáván pouze štaufskou stranou a hrozilo, že by mohl dopadnout jako jeho předchůdci Vratislav II. S Vladislavem II., jejichž titul byl rovněž uznáván pouze částí latinského světa. Z toho důvodu musel Přemysl usilovat, aby jeho titul byl uznán postupně všemi stranami. Příležitost se naskytla poté, co papež Inocenc, který byl na straně krále Oty, Přemyslovi napsal dopis, ve kterém ho vyzval, aby Otu podpořil, neboť ten jakožto legitimní král Přemyslovi žádost o korunu neodmítne. To Přemyslovi hrálo do karet, neboť ve štaufském táboře se po roztržce s Wettiny jeho pobyt stával neúnosným, a tak na podzim roku 1202 otevřeně vystoupil na straně Welfů. Takovéto přeběhlictví nebylo nijak vzácným jevem, naopak bylo na denním pořádku, neboť jednotlivá knížata podporovala vždy toho, kdo jim momentálně nabídl více. Dokonce ani příbuzenství nebylo zárukou věrnosti. Příkladem byl například Otův starší bratr Jindřich, který se přidal k Filipovi. Přemysl byl nicméně velmi zdatným spojencem a udatná přemyslovská vojska vítanou pomocí, proto se Filip nemohl s jeho přeběhlictvím jen tak smířit. Roku 1203 udělil české země v léno Děpoltovi, potomku mladšího bratra krále Vladislava Děpolta. Ničeho tím ale nedosáhl, neboť Přemysl měl doma silnou oporu. Pouze tím porušil znění vlastního privilegia, které předtím Přemyslovi udělil, a to, že v říši má být uznán ten, koho v Čechách zvolí.¹³³ Za vojenskou podporu proti bývalému spojenci získal Přemysl od Oty v Merseburgu stvrzení královského titulu a 24. srpna ho papežský legát Guido pomazal a korunoval.¹³⁴ Silné postavení Oty brunšvického se však začalo horšit, neboť mu vyschl zdroj financí od spřízněných Plantagentů v Anglii. Naopak na stranu Filipa se přidávalo stále víc a víc spojenců a Filip nelenil a podnikal mohutnou ofenzívu. Přemyslovi začalo reálně hrozit, že by se mohl ocitnout v táboře poražených. Proto

¹³² ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 82.

¹³³ ŽEMIČKA, Josef. *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 94-97.

¹³⁴ ČAPKA, František. *Dějiny země koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 83.

nabídl Filipovi mír, který za podmínky zaplacení 7000 hřiven stříbra Filip rád přijal. Na Děpoltu, kterému předtím udělil Filip české země v léno, si ani nevzdychl. Přemysl mohl být spokojen. Jeho královský titul byl postupně uznán jak oběma soupeřícími králi, tak papežem.¹³⁵

Ota již ve svém táboře neměl téměř žádné spojence, dokonce i papež byl nucen začít vyjednávat s Filipem, kterého dal předtím do klatby. Vše nasvědčovalo tomu, že konflikt se chýlí ke konci. Filip však svůj finální úder nezasadil, neboť byl roku 1208 v Bamberku zavražděn. Snad nic nemohlo tak zamíchat karty jako Filipova smrt. Filip nezanechal mužského potomka a potencionální nástupce jeho synovec Fridrich sicilský neměl téměř žádné zastánce. Obava z nových vleklých sporů v boji o trůn přivedla všechny někdejší Filipovi spojence do tábora poraženého Welfa. Nakonec se k němu přidal i po drobném váhání Přemysl. Jakmile Ota získal císařskou korunu, ihned navázal na politiku Štaufů, která byla papeži tolik solí v očích. Papež odmítal jakékoli mocenské ambice císaře v Itálii, neboť zde chtěl vybudovat samostatný papežský stát nezávislý na císaři. Doufal, že Ota prokáže svoji vděčnost a nebude se pokoušet připojit k říši Sicílii, kde vládl Fridrich Štaufský, čímž by papeže dostal mezi dva mlýnské kameny. Ota však jeho prosby nevyslyšel, a tak na něj papež uvalil klatbu a začal hledat spojence, kteří by mu pomohli na Otovo místo prosadit Fridricha. Vedle francouzských Kapetovců, kteří svoji podporou Štaufům vzorovali spojenectví anglických plantagenetů a čerstvého císaře, byl nejhrolivějším zastáncem český král Přemysl. Za to ho chtěl Ota zbavit vlády v Čechách a na jeho místo dosadit jeho syna z prvního manželství s Adlétou míšeňskou Vratislava, kterého však Přemysl zavrhl na úkor dětí z druhého manželství s Konstancí uherskou. Vratislav byl oblíben, nicméně jako předtím Děpolt ani on se nesetkal s významnější podporou v Čechách, která by mu umožnila se chopit vlády. Mezitím však již Fridrich s vojskem poté, co uznal Sicílii za léno papežského stolce, táhl Otovi vstříc. S podporou papeže se k němu přidávalo stále více a více dosavadních Otových spojenců. Fridrich nešetřil sliby výsad a privilegií a každý si hleděl pro sebe urvat co možná největší sousto.¹³⁶ Za své zásluhy byl oceněn i Přemysl. V Basileji mu

¹³⁵ HORA, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: Práce, 1991, s. 12-16.

¹³⁶ ŽEMIČKA, Josef. *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 100-105.

byla 26. září vydána tzv. Zlatá bula sicilská.¹³⁷ Konečný úder ale Fridrich ani zasazovat nemusel. Jako spojenec svého anglického strýce se Ota postavil francouzskému Filipu II. Augustovi, čímž doufal v podlomení kapetovské Francie a oslabení síly Štaufů, nicméně v červenci v tuhém klání u Bouvines nedaleko Lille byl tuhé bitvě poražen a ztratil poslední zbytky své moci. V zápětí Fridrich dobyl Cáchy, kde se nechal korunovat. V roce 1218 Ota zemřel.¹³⁸

4.15. Zlatá bula sicilská

Přemyslovi a jeho bratrovi moravskému markraběti Vladislavu Jindřichovi byly vydány a zlatou pečetí (bulou) stvrzeny hned tři slavnostní listiny. Sicilskou pečeť užil Fridrich proto, že říšskou pečetí nedisponoval, a tak musel použít svoji pečeť Sicilského krále. Nejvýznamnější byla první listina, která zaručovala dědičnou královskou hodnost s tím, že každý, kdo bude v Čechách zvolen, bude následně říší uznán a budou mu předány královské insignie.¹³⁹ Přemysl a jeho nástupci mají české země držet dědičně bez jakýchkoli platů. Odpadl tedy poplatek, který museli čeští panovníci platit při udělování zemí v léno. Rovněž tedy do budoucna byla prakticky vyloučena možnost císařů ovlivňovat události v Čechách prostřednictvím oblíbených „svých“ proříšsky laděným kandidátů, bez ohledu na českou volbu, jak k tomu docházelo dříve. Ač je tato bula přelomovým privilegiem, tak do značné míry pouze respektovala to, co již bylo po staletí zavedenou praxí, neboť prakticky téměř vždycky usedl na trůn Čechy zvolený panovník a podpora českých velmožů byla při výběru následníka rozhodující.¹⁴⁰

Dále se zde hovoří o takzvané investituře, tedy uvádění pražského a olomouckého biskupa do církevního úřadu. Doposavad podléhali církevní preláti schvalování císařem, ač se jednalo pouze o symbolickou výsadu, neboť není znám jediný kandidát, který by schválen nebyl. Rovněž se listina zabývá otázkou římských korunovačních jízd, kdy se českému

¹³⁷ ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998, s. 84.

¹³⁸ ŽEMLIČKA, Josef. Zlatá bula sicilská. *Slovo k historii*, 1987, č. 11. s. 22-27

¹³⁹ SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009, s. 300-301.

¹⁴⁰ ŽEMLIČKA, Josef. Zlatá bula sicilská. *Slovo k historii*, 1987, č. 11. s. 30-31

panovníkovi ponechává na výběr, zda-li zaplatí sumu tří set hřiven stříbra, popřípadě vyše tři sta ozbrojenců.¹⁴¹

Další listiny, které byly rovněž zpečetěné zlatými bulami sicilského krále, se týkaly hradů a dalších území, které Fridrich Přemyslovi a jeho bratru moravskému markraběti Vladislavovi velkoryse daroval.

Význam Zlaté buly sicilské tkví především v kodifikaci, neboť římsští panovníci často plýtvali sliby, které se následně projeví jako prázdná gesta. Zlatou bulou předali římsští panovníci do rukou Čechů pádnou záruku proti případným zásahům z říše.¹⁴² Čechy se stávají významnou evropskou mocností, která se do budoucna podílí na vrcholné politice a určuje směr toku dějin.

¹⁴¹ ŽEMIČKA, Josef. *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 104-105.

¹⁴² ŽEMIČKA, Josef. Zlatá bula sicilská. *Slovo k historii*, 1987, č. 11. s. 32-33

Závěr

Budování českého státu a jeho vztahy s říší prošly dynamickým vývojem. Čechy díky své strategické poloze a bezprostřednímu sousedství s říší byly pod jejím stálým mocenským vlivem, nicméně byt snahy o přičlenění či ovládnutí českých zemí mohly být sebeurputnější, Čechy si bezesporu svoji suverenitu a samostatnost udržely. Tato skutečnost nebyla porušována ani udělováním Čech v léno a skládáním lenního holdu římskému králi/císaři. Rozhodující roli při výběru českého panovníka hrál sněm „všech Čechů“ a byl-li zvolen silný kandidát, zpravidla si země udržel bez ohledu na názor říše. Oblénění sehrálo důležitou roli zejména v situacích, kdy se o český stolec ucházelo více kandidátů a podpora ze strany říše mohla vychýlit pomyslnou ručičku vah v jeho prospěch. Rovněž chtěl-li některý z Přemyslovců usurpovat vládu v Čechách, kterou třímal v rukách některý z jeho nepříteli silných příbuzných, mohlo oblénění ze strany říše obejít domácí volbu.

Římský král/císař odvozoval svoji nadřazenost především z toho, že je zástupcem světské moci na zemi a tudíž vyčnívá nade všechny ostatní panovníky. Přijetí léna z jeho rukou tedy nebylo nic ponižujícího. Zároveň si udělování českých zemí v léno nechal královsky zaplatit a tudíž zpravidla oblénil každého přijatelného kandidáta. Lze se tedy setkat i se situací, kdy lenní praporce obdrželo vícero kandidátů, což bezesporu ubíralo tomuto institutu na vážnosti. Zároveň se spíše jednalo o jakési mezinárodní uznání. Čechy říšským lénem ve smyslu tradičního lenního zřízení (Vrchní vlastník propůjčuje objekt lenního vztahu k užívání svému vasalovi)¹⁴³ nikdy nebyly. Římský panovník nevlastnil v Čechách žádné statky, důchody, ani zde neměl žádné pravomoci, jako tomu bylo v Německu. Nelze z toho tedy vyvozovat, že by Čechy byly součástí říše, jak činili někteří němečtí kronikáři. Říše v žádném případě nebyla tak silná, aby dokázala Čechy mocensky ovládnout. Čechy už dávno nebyly tím volným kmenovým společenstvím, ale vytvořily silný mocenský celek, který Říše rozdrobená na celou řadu hrabství nemohla do sebe vstřebat. Pouze pomocí těchto formálních stvrzování českých knížat a křesťanské víry dokázala říše vývoj Čech usměrňovat a

¹⁴³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*. Praha:

Linde, 2006. s. 41.

často některých slabších panovníků využít, nicméně tomu, aby se Čechy začaly hrát důležitou roli v popředí evropské politiky, zabránit nedokázala.

Zároveň je třeba připomenout, že pokud by Vladivoj nedal podnět ke stvrzování českých knížat římskými panovníky, k udělování Čech jako léna by nejspíš nikdy nedošlo. Vladivoj s tímto institutem započal a další panovníci, kteří si zpravidla chtěli pojistit nárok na český trůn, se nechali inspirovat. Z jednorázové potřeby se utvořil zvyk. Do rukou říše tak byl vložen poměrně silný prostředek, pomocí kterého mohla říše zasahovat do vývoje v Čechách. Nicméně ani tato skutečnost nevyvrátí fakt, že Čechy zpravidla vystupovaly jako uznávaný říšský spojenec, který jim byl do jisté míry postaven naroveň. Přemyslovci vedli samostatnou zahraniční politiku a byly ve svých državách suverénními pány. Tato skutečnost byla završena Zlatou bulou sicilskou, kdy římským panovníkům byla odňata tzv. investitura pražské a olomoucké diecéze a byla svěřena do rukou českých panovníků. Rovněž získání dědičného královského titulu posílil suverenitu českých zemí.

Seznam použité literatury:

Monografie:

TŘEŠTÍK, Dušan. *Vznik Velké Moravy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 384 s.

FIALA, Zdeněk. *Přemyslovské Čechy*. Praha: Svoboda, 1975. 245 s.

SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha: Lidové noviny, 2009. 779 s.

ČAPKA, František. *Dějiny zemí koruny české v datech*. Praha: Libri, 1998. 1001 s.

LUTOVSKÝ, Michal; PROFANTOVÁ, Naďa. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995. 89 s.

BAUER, Jan. *Než vznikl český stát*: Praha: ADONAI, s.r.o., 2001. 159 s.

BLÁHOVÁ, Marie; FROLÍK, Jan; PROFANTOVÁ, Naďa. *Velké dějiny zemí Koruny české I. Do roku 1197*. Praha: Paseka, 1999. 800 s.

HORA, Petr. *Toulky českou minulostí – 1. díl*. Praha: ROH, 1985. 280 s.

HRDINA, Karel. *Kosmova kronika česká*. Praha: Paseka, 2005. 304 s.

ŽEMLIČKA, Josef. *Čechy v době knížecí*. Praha: Lidové noviny, 2007. 660 s.

ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: Jak žili, vládli, umírali*. Praha: Lidové noviny, 2005, 497 s.

BAUER, Jan. *Tajemné počátky českých dějin aneb Kde jsme se tady vzali*. Třebíč: Akcent, 2004. 238 s.

WIHODA, Martin. *Morava v době knížecí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 464 s.

ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986. 316 s.

BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. Praha: 1993, Albatros. 64 s.

ADLA, Zdeněk, Jiří ČERNÝ a Jiří KALOUSEK. *Obrázky z českých dějin a pověstí*. Praha: Albatros, 1987. 151 s.

ŽEMIČKA, Josef. *Počátky Čech královských*. Praha: Lidové noviny, 2002. 964 s.

MANDELOVÁ, Helena. *Na úsvitu českých dějin*. Praha: Albatros, 1993. 63.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*. Praha: Linde, 2006. 672 s.

HORA, Petr. *Toulky českou minulostí – 2. díl*. Praha: Práce, 1991. 454 s.

WIHODA, Martin. *Zlatá bula sicilská*. Praha: Argo, 2005. 316 s.

BÍLÝ, Jiří. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde, 2003. 480 s.

Články:

ŽEMIČKA, Josef. Zlatá bula sicilská. *Slovo k historii*, 1987, č. 11. 40 s.

Internetové zdroje:

Moravia magna: Mýty a pověsti. *Pověst o třech prutech Svatoplukových* [online]. [cit. 2013-12-12].

Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/povesti/p_3pruty.htm

Abstrakt:

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou vztahů říše k prvním státním útvarům na našem území. Zaměřuji se zejména na tzv. Sámovu říši, Velkou Moravu a poté i na průřez budování českého státu a jeho prolínání vztahů s říší. Především bych chtěl objasnit, do jaké míry si tyto útvary uchovávaly samostatnost a do jaké míry podléhaly říši. Zda-li se jednalo o svébytné státy, říšské provincie, či přímou součást říše. Názory na tuto tematiku se různí neboť prameny, které se nám dochovaly, jsou často zabarvené vlasteneckou urputností vylíčit svůj národ v co nejlepším světle a spektrum jednotlivých pohledů na zmiňovanou tematiku je vskutku široké. V souvislosti s tím se budu rovněž věnovat skutečnostem, které s těmito státoprávními vztahy bezprostředně souvisí, jako je udělování českých zemí v léno, investitury a jiné.

In my final work I deal with the problems of relations to the first state formations in our state territory. I focus mainly on so called "Sámova říše, Velká Morava" and then also on an overview of a construction of the Czech state and its pervading of the relations with the empire. I would like to clarify mainly the fact to which extent these structures were keeping their independence and to which extent they were under the power of the empire. I would like to clarify also the fact whether they were independent states, empire province or the direct part of the empire. There are different points of view about this subject matter because the sources which survived are often glamorized with patriotic intensity about how to portray the nation in the best way and because the spectrum of individual points of view about this subject matter is really wide. In connection to this, I will also focus on the facts which are closely connected to these constitutional law relations, as for example awarding Czech country in the fiefdom, investiture and so on.

Klíčová slova:

Říše, Sámova říše, Velkomoravská říše, Český stát, císař, král, kníže, panovník, papež, bula

Key words:

the Empire „Sámova říše“, „Velkomoravská říše“, Czech state, an emperor, a king, a prince, a monarch, the Pope, the Bull